

**Szkoła Wyższa
im. Bogdana Jańskiego**
Wydział Zamiejscowy w Krakowie

Przewodnik praktyk pedagogicznych
dla kierunku Pedagogika specjalność:
przedszkolna i wczesnoszkolna

WERSJA DLA STUDENTA

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „Efektywne praktyki pedagogiczne – platforma między teorią
a praktyką w kształceniu kandydatów na nauczycieli”
współfinansowany przez Unię Europejską w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I

INFORMACJE ORGANIZACYJNE

1. Opiekunowie praktyk.....	5
2. Regulamin praktyk	7
3. Plan realizacji praktyk pedagogicznych	14
4. Informacje dotyczące korzystania z systemu informatycznego	15

CZĘŚĆ II

ZALICZENIE PRAKTYK	16
---------------------------------	-----------

MODUŁ 1 – PRAKTYKI HOSPITACYJNE

Programy praktyk hospitacyjnych w wybranych placówkach

1. Publiczne Przedszkole	16
2. Publiczna Szkoła Podstawowa	17
3. Publiczne Przedszkole Integracyjne.....	18
4. Zespół Szkół Integracyjnych.....	19
5. Dom Dziecka.....	20
6. Ośrodek wczesnej interwencji.....	21
7. Dom kultury	21
8. Świetlica socjoterapeutyczna	22
9. Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	23
10. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy.....	23

MODUŁ 2 – Rozwijanie umiejętności wychowawczych

1. Program przygotowania do pracy w przedszkolu w zakresie opiekuńczo-wychowawczym (30 godzin).....	24
2. Program przygotowania do pracy w szkole podstawowej w klasach 1-3 w zakresie opiekuńczo-wychowawczym (30 godzin)	25

MODUŁ 3 – Rozwijanie umiejętności dydaktycznych

1. Przygotowanie do samodzielnej pracy w przedszkolu (15 godzin) .	25
2. Przygotowanie do samodzielnej pracy w szkole podstawowej - klasy 1-3 (15 godzin)	26
3. Samodzielne prowadzenie zajęć w przedszkolu (30 godzin).....	26
4. Samodzielne prowadzenie zajęć w szkole podstawowej - klasy 1-3 (30 godzin)	26

Autor:
Katarzyna Kutek-Sładek

Wydawca:
Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego
ul. Chełmska 21 A
00-724 Warszawa

W niniejszym Poradniku Praktyk Pedagogicznych zostały wykorzystane materiały zawarte w Programie Praktyk Pedagogicznych i Dokumentacji Praktyk Pedagogicznych, które przygotowano pod kierunkiem koordynatora merytorycznego dr Jolanty Pułki w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w ramach projektu zatytułowanego „Efektywne praktyki pedagogiczne - platforma między teorią a praktyką w kształceniu kandydatów na nauczycieli”.

CZĘŚĆ III

ZALICZENIE PRAKTYK

1. Informacje ogólne	27
2. Wykaz dokumentów niezbędnych do zaliczenia praktyk.....	28
3. Wzory dokumentów	29
Arkusze hospitacji placówki	29
Plan zajęć plenerowych.....	30
Karta samooceny studenta.....	31
4. Wzorcowe scenariusze zajęć w przedszkolu	33
5. Wzorcowe scenariusze zajęć w nauczaniu zintegrowanym	40
Scenariusz zajęć.....	40
Zaświadczenie o zatrudnieniu	53
Arkusze czynności studenta	53
Wykaz zajęć samodzielnych realizowanych przez studenta	54

CZĘŚĆ IV

SYTUACJE TRUDNE

Sytuacje trudne w przedszkolu i szkole – jak sobie radzić?	56
1. Adaptacja dziecka 3-letniego do przedszkola – czyli jak ułatwić dziecku start w przedszkolu – rady dla rodziców.....	56
2. Uczeń z nadpobudliwością psychoruchową -podręczny podręcznik pomocy dla nauczyciela	53
3. Choroby przewlekłe.....	60

CZĘŚĆ V

GDZIE SZUKAĆ POMOCY? INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne w Krakowie i powiecie krakowskim	67
Poradnie i ośrodki specjalistyczne	67
Wykaz poradni psychologiczno-pedagogicznych, które uzyskały uprawnienia Małopolskiego Kuratora Oświaty do wydawania orzeczeń oraz opinii dla dzieci i młodzieży niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących oraz z autyzmem	69
Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie i Ośrodki Pomocy w Krakowie i powiecie krakowskim	71

BIBLIOGRAFIA	72
---------------------------	----

CZĘŚĆ I

INFORMACJE ORGANIZACYJNE

1. Opiekunowie praktyk

Opiekun praktyk z ramienia Uczelni:

Imię i nazwisko:.....
telefon kontaktowy:.....

e-mail:.....

Potrzebne informacje podręczne (dyżury, terminy spotkań, konsultacje, inne):

.....

.....

.....

.....

Imię i nazwisko:.....

telefon kontaktowy:.....

e-mail:.....

Potrzebne informacje podręczne (dyżury, terminy spotkań, konsultacje, inne):

.....

.....

.....

.....

Opiekun praktyk z ramienia placówki:

Placówka:.....

Imię i nazwisko:.....

telefon kontaktowy:.....

e-mail:.....

Potrzebne informacje podręczne (dyżury, terminy spotkań, konsultacje, inne):

.....

.....

.....

2. REGULAMIN PRAKTYK

REGULAMIN PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH DLA SPECJALNOŚCI
PEDAGOGIKA PRZEDSZKOLNA I WCZESNOSZKOLNA SZKOŁY WYŻSZEJ
IM. BOGDANA JAŃSKIEGO WYDZIAŁ ZAMIEJSCOWY W KRAKOWIE

PRZEPISY OGÓLNE

§1

- 1. Regulamin opracowany został na podstawie przepisów zawartych w:
 - 1.1 Ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 164 z 2005 roku, poz 1365).
 - 1.2 Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7.09.2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.
 - 1.3 Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz.U. nr 187 poz. 1385).
 - 1.4 Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. nr 164 z 2007 roku, poz. 1166).
 - 1.5 Statucie Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego.
 - 1.6 Regulaminie studiów w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego uchwalonym uchwałą nr 18 Konwentu Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego, z dnia 23 kwietnia 2008 roku.

§2

- 1. Ilekroć w regulaminie jest mowa o:
 - a) **placówkach** – rozumie się przez to przedszkola, szkoły podstawowe, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, inne formy wychowania przedszkolnego, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne, określone rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010;

.....
 Placówka:.....
 Imię i nazwisko:.....
 telefon kontaktowy:.....
 e-mail:.....
 Potrzebne informacje podręczne
 (dyżury, terminy spotkań, konsultacje, inne):

 Placówka:.....
 Imię i nazwisko:.....
 telefonkontaktowy:.....
 e-mail:.....
 Potrzebne informacje podręczne
 (dyżury, terminy spotkań, konsultacje, inne):

 Placówka:.....
 Imię i nazwisko:.....
 telefon kontaktowy:.....
 e-mail:.....
 Potrzebne informacje podręczne
 (dyżury, terminy spotkań, konsultacje, inne):

- b) opiekunach – rozumie się przez to nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w placówkach wymienionych w §2 ust.1, pkt a., będących w czasie trwania praktyki opiekunami praktyk pedagogicznych.

§3

1. Uczelnia organizuje dla studentów specjalności Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna praktyki pedagogiczne, których charakter i czas trwania określają plany i programy kształcenia.
2. Do odbycia praktyk pedagogicznych ujętych w planie nauczania zobowiązani są studenci systemu stacjonarnego i niestacjonarnego.
3. Szczegółowe informacje na temat rodzajów, form i celów organizowania praktyk zawiera Przewodnik Praktyk Pedagogicznych Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego Wydział Zamiejscowy w Krakowie.
4. Przewodnik Praktyk Pedagogicznych zawiera minimum programowe praktyki.
5. Nie dopuszcza się możliwości odbycia praktyki w czasie krótszym, niż wskazuje na to program.

ZASADY ORGANIZACJI PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH

§4

1. Praktyki pedagogiczne organizowane są w oparciu o porozumienie, które określa warunki ich odbywania.
2. Porozumienie o prowadzeniu praktyk pedagogicznych zawiera Dyrektor Wydziału Zamiejscowego w Krakowie Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego na podstawie opinii kierownika specjalności i koordynatora praktyk pedagogicznych.
3. Stronami porozumienia są Dyrektor Wydziału Zamiejscowego w Krakowie Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego oraz Dyrektor Placówki lub osoba upoważniona, w której odbywać się będzie praktyka.
4. Dyrektor Wydziału Zamiejscowego w Krakowie Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego może upoważnić do zawierania porozumienia koordynatora praktyk pedagogicznych.

5. Całością spraw związanych z organizacją praktyk pedagogicznych oraz prowadzeniem bieżącej dokumentacji dotyczącej ich planowania i realizacji zajmuje się koordynator praktyk pedagogicznych.
6. Każdej praktyce przypisane są punkty ECTS zgodnie ze standardami kształcenia na kierunku pedagogika, zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dn. 7.09.2004 i Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz.U. nr 187 poz. 1385).
7. Praktyka studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych powinna być zrealizowana w terminie określonym przez koordynatora praktyk pedagogicznych, zgodnie z planem studiów i organizacją roku akademickiego.
8. Praktyka może się odbywać w ramach realizowanych programów Unii Europejskiej, wymian zagranicznych skierowanych do studentów.

PRZEBIEG I DOKUMENTACJA PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH

§5

1. Wszystkie rodzaje praktyk są dokumentowane. Szczegółowy wykaz wymaganej dokumentacji znajduje się w programie praktyk.
2. Dokumentacja po sprawdzeniu i ocenie może zostać zwrócona studentowi.
3. Zwrotowi nie podlegają dokumenty, które zostają włączone do teczeki osobowej studenta:
 - a) karta przebiegu praktyki;
 - b) opinia opiekuna praktyki.

UBEZPIECZENIE

§6

1. Student odbywający praktykę pedagogiczną zobowiązany jest do posiadania ubezpieczenia NNW i OC.
2. Uczelnia zapewnia wszystkim studentom możliwość ubezpieczenia NNWiOC(przystąpienie do ubezpieczenia w Uczelni jest dobrowolne).

ZASADY OCENIANIA I ZALICZANIA

§7

1. Warunkiem zaliczenia praktyki jest odbycie jej w ustalonym terminie oraz wykazanie się wiedzą i umiejętnościami określonymi w programie praktyk.
2. Brak zaliczenia praktyki traktowany jest na równi z brakiem zaliczenia innego przedmiotu.
3. Postępowanie w przypadku niezaliczenia praktyki określa regulamin studiów.
4. Ocenę końcową z praktyk pedagogicznych wystawia i wpisuje do indeksu koordynator praktyk pedagogicznych.
5. Podstawą do oceny ciągłych praktyk pedagogicznych jest:
 - a) kompletna dokumentacja praktyki złożona u koordynatora praktyk pedagogicznych;
 - b) pozytywna opinia o przebiegu praktyki wyrażona w formie opisowej i stopniem, wystawiona przez opiekuna w placówce, potwierdzona pieczęcią placówki;
6. Dokumentację po odbytej praktyce należy składać w terminie wyznaczonym przez koordynatora praktyk pedagogicznych.
7. W organizacji praktyk uczestniczą:
 - a) student – teoretycznie przygotowany do odbycia praktyk;
 - b) koordynator praktyk pedagogicznych – odpowiedzialny za stronę merytoryczną i organizacyjną praktyk na danej specjalności, nadzór i konsultacje, a także za kontrolę prawidłowości realizacji praktyki przez powierzonych jego pieczy studentów;
 - c) dyrektor placówki – odpowiedzialny za przyjęcie studentów na praktyki i wskazanie opiekunów praktyk z ramienia instytucji, dysponujących wymaganymi przez uczelnię kwalifikacjami;
 - d) opiekun praktyki z ramienia placówki – odpowiedzialny za pracę studentów odbywających praktyki.
8. Do zadań koordynatora praktyk pedagogicznych z ramienia Uczelni należy przede wszystkim:
 - a) kontaktowanie się z instytucjonalnymi opiekunami praktyki w celu bieżącej kontroli jej przebiegu i prawidłowości realizacji programu;
 - b) udzielanie studentom konsultacji w zakresie realizowanego przez nich programu praktyki;
 - c) kontrola pracy studentów, w tym hospitowanie prowadzonych przez nich zajęć w wymiarze ustalonym przez kierownika jednostki organizacyjnej;
 - d) podejmowanie decyzji o zaliczeniu studentowi praktyki pedagogicznej na podstawie: uzyskanej od szkolnego opiekuna opinii, zawierającej ocenę pracy studenta, złożonej przez studenta dokumentacji;
 - e) sporządzanie i przekazywanie kierownikowi ds. praktyk bezpośrednio po zakończeniu nadzorowanej praktyki zbiorczego sprawozdania z jej przebiegu;
 - f) przedstawienie kierownikowi ds. praktyk po zakończeniu praktyki opinii o pracy opiekunów szkolnych, oceny hospitowanych szkół pod względem ich przydatności do realizacji praktyk oraz ewentualne wnioski dotyczące usprawnień organizacyjnych.
9. Dyrektor placówki, w której realizowana jest praktyka studentów:
 - a) zatwierdza możliwość i warunki odbycia praktyk w reprezentowanej instytucji;
 - b) jest stroną przy zawarciu porozumień dotyczących praktyk między placówką a Uczelnią;
 - c) wyznacza opiekunów praktyk z ramienia placówki;
 - d) akceptuje ewentualne zawieranie umów-zleceń z opiekunami praktyk z placówki;
10. Opiekun praktyki powołany z ramienia placówki:
 - a) zapoznaje studentów z obowiązującym w instytucji regulaminem pracy, przepisami o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz ochronie tajemnicy państwowej i służbowej;
 - b) zapewnia studentom odpowiednie stanowiska pracy i udostępnia materiały dotyczące funkcjonowania placówki – niezbędne do odbycia praktyk zgodnie z jej programem i wymogami placówki;
 - c) kontroluje zgodność przebiegu praktyk z instrukcją praktyki;
 - d) zatwierdza studenckie-indywidualne plany odbycia praktyk;
 - e) nadzoruje wykonanie powierzanych studentowi zadań;
 - f) ocenia przebieg praktyki i pracę studenta (opisowo i w stopniu);
11. Student odbywający praktyki zobowiązany jest do:

- a) uczestnictwa w zebraniu z Koordynatorem praktyk pedagogicznych (opiekunem praktyk z ramienia Uczelni);
- b) zapoznania się z instrukcją praktyk
- c) wykonywania zadań przewidzianych w instrukcji praktyk (stawianych przez opiekuna praktyki);
- d) systematycznego dokumentowania przebiegu praktyki i gromadzenia dokumentacji wymaganej do zaliczenia praktyki;
- e) stosowania się do poleceń kierownictwa placówki i przestrzegania obowiązującego w placówce regulaminu pracy;
- f) posiadania ubezpieczeń od następstw nieszczęśliwych wypadków i ważnych badań lekarskich wymaganych przez placówkę.

ZALICZENIE PRAKTYK

§8

1. Zaliczenie przez studenta Wydziału Zamiejscowego w Krakowie SWBJ praktyk przewidzianych planem studiów w danym roku akademickim jest jednym z kryteriów zaliczenia roku.
2. Uzyskanie przez studenta zaliczeń ze wszystkich praktyk przewidzianych w planie studiów jest m.in. warunkiem dopuszczenia do egzaminu dyplomowego.
3. Student, który z uzasadnionych przyczyn nie odbył praktyk w terminie przewidzianym planem studiów, może otrzymać zgodę Dziekana Wydziału na jej odbycie w innym terminie, nie kolidującym z zajęciami dydaktycznymi, wynikającymi z planu studiów.
4. Dziekan Wydziału może wyrazić zgodę na zaliczenie praktyki na podstawie pracy zawodowej, jeśli jest (była) ona zgodna ze studiowanym kierunkiem i specjalnością.
 - 1.1 W takim przypadku student powinien uzyskać pisemną zgodę Dziekana, po uprzednim zaopiniowaniu wniosku przez Koordynatora praktyk pedagogicznych. Zaliczenie może mieć miejsce, jeżeli student udokumentuje doświadczenie zawodowe, które odpowiada programowi praktyki – w wymiarze godzin odpowiadającym wymiarowi przewidzianemu do realizacji w czasie praktyki zawodowej oraz wykaże, że:

- a) był lub jest zatrudniony na stanowisku zgodnym ze studiowaną specjalnością;
 - b) odbywał praktyki podczas wcześniejszego kształcenia.
5. Zaliczenie praktyki przez opiekuna praktyki z ramienia Uczelni następuje po:
 - 5.1 przedstawieniu przez studenta pełnej wymaganej dokumentacji praktyki w wyznaczonym terminie (dziennik praktyk uwzględniający harmonogram praktyki, załączniki tj. konspekty, protokoły, sprawozdania oraz inne materiały wyszczególnione w instrukcjach realizacji poszczególnych rodzajów praktyk); potwierdzenia terminu odbycia praktyk opatrzonego pieczęcią dyrektora placówki, w której praktyka była realizowana;
 - 5.2 przedstawieniu w formie pisemnej opinii i oceny opiekuna praktyki z ramienia placówki, zawierającej spostrzeżenia dotyczące: postawy, wiedzy, poziomu zaangażowania w wykonywaną pracę, punktualności oraz merytorycznego przygotowania studenta.
 - 5.3 przedstawieniu w formie ustnej lub pisemnej opinii studenta o odbytej praktyce.
 6. Po uzyskaniu zaliczenia praktyki poświadczonego wpisem do indeksu oraz karty okresowych osiągnięć, dokumentacja odbytych praktyk zostaje zwrócona studentowi.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

§9

Regulamin Praktyk Pedagogicznych Wydziału Zamiejscowego w Krakowie Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego został uchwalony dnia 17 listopada 2010 r. na posiedzeniu Rady Wydziału Zamiejscowego w Krakowie Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego.
Regulamin wchodzi w życie z dniem podpisania.

3. PLAN REALIZACJI PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH

SEMESTR ZIMOWY II ROK STUDIÓW	Praktyki hospitacyjne – 32 godziny	
	Uczelnia – Koordynator Praktyk (KP)	Placówka – Opiekun Praktyk (OP)
	Spotkanie organizacyjne dotyczące praktyk – omówienie programu i dokumentacji praktyk - 2 godz.	Hospitacje 10 placówek – w każdej po 3 godziny – 30 godzin Dokumentacja sporządzana przez studenta – arkusze hospitacji 10 placówek
SEMESTR LETNI II ROK STUDIÓW	Rozwijanie umiejętności wychowawczych – 121 godzin	
	Uczelnia	Placówka
	Spotkanie z Uczelnianym Koordynatorem praktyk - 2 godziny Niezbędne dokumenty – skierowanie studenta do odbycia praktyk w placówkach.	Przygotowanie do pracy w przedszkolu (30 godzin) Dokumentacja sporządzana przez studenta – arkusz czynności.
		Przygotowanie do pracy w szkole podstawowej w klasach 1-3 (30 godzin) Dokumentacja sporządzana przez studenta – arkusz czynności.
	Kurs pierwszej pomocy - 16 godzin	Dokumentacja sporządzana przez studenta - 2 opisy postępowania w sytuacji zagrożenia,
	Kurs przygotowawczy dla kandydatów na wychowawców placówek wypoczynku dla dzieci i młodzieży – 36 godzin	Dokumentacja sporządzana przez studenta - 1 plan wydarzenia plenerowego,
	Kurs z zakresu umiejętności posługiwania się technologiami informatycznymi – komunikacyjnymi - 4 godziny	Dokumentacja sporządzana przez studenta – brak
	Warsztaty metodyczne (3 filmy instruktażowe) - 3 godziny	Dokumentacja sporządzana przez studenta – 3 zadania związane z pracą z materiałem filmowym,

SEMESTR ZIMOWY III ROK STUDIÓW	Rozwijanie umiejętności dydaktycznych – 97 godzin	
	Uczelnia	Placówka
	Spotkanie z Uczelnianym Koordynatorem praktyk - 2 godziny Niezbędne dokumenty - skierowanie studenta do placówki	Przygotowanie do samodzielnej pracy w przedszkolu – 15 godzin Dokumentacja sporządzana przez studenta – arkusz czynności.
		Przygotowanie do samodzielnej pracy w szkole podstawowej – klasy 1-3 (15 godzin) Dokumentacja sporządzana przez studenta – arkusz czynności.
	Warsztaty metodyczne – 3 godziny	
	Spotkanie z Uczelnianym Koordynatorem praktyk - 2 godziny	Samodzielne prowadzenie zajęć w przedszkolu – 30 godzin. Dokumentacja sporządzana przez studenta: - karta samooceny studenta, -2 scenariusze zajęć dydaktycznych prowadzonych samodzielnie przez studenta w przedszkolu, - wykaz zajęć prowadzonych samodzielnie przez studenta Dodatkowo: – karta opinii o studencie - wypełnia Opiekun Praktyk
		Samodzielne prowadzenie zajęć w szkole podstawowej - klasy 1-3 – 30 godzin. Dokumentacja sporządzana przez studenta: - karta samooceny studenta, -2 scenariusze zajęć dydaktycznych prowadzonych samodzielnie przez studenta w szkole podstawowej w kl.I-III, - wykaz zajęć prowadzonych samodzielnie przez studenta Dodatkowo: – karta opinii o studencie - wypełnia Opiekun Praktyk
	Spotkanie z Uczelnianym Koordynatorem praktyk - podsumowanie i zaliczenie praktyk – 2 godziny.	

4. Informacje dotyczące korzystania z systemu informatycznego

Całość dokumentacji praktyk jest sporządzana w Systemie Informatycznym Wspierania Praktyk. Korzystanie z systemu jest opisane w odrębnym poradniku.

CZĘŚĆ II

ZALICZENIE PRAKTYK

MODUŁ 1 – PRAKTYKI HOSPITACYJNE

Programy praktyk hospitacyjnych w wybranych placówkach:

1. Publiczne Przedszkole

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: ustawa, cele statutowe, misja.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, kwalifikacje, wykonywane zadania, godziny pracy, obowiązki dyrektora, zatrudnianie nauczycieli.
3. Godziny pracy placówki, oferta (zajęcia obowiązkowe i dodatkowe, potrzeby dzieci) ilość oddziałów.
4. Metody pracy: wymagania programowe na poszczególnych poziomach, sposoby ich realizacji, nowatorskie metody i programy.
5. Omówienie programu wychowawczego przedszkola.
6. Omówienie współpracy z rodzicami (problemy i usprawnienia dla przedszkola).

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Analiza programu i metod pracy przedszkola, sposobów aktywizowania grupy.
2. Obserwacja pracy z określoną grupą wiekową – 3,4,5-latków.
3. Zwiedzanie sal przedszkolnych – zapoznanie się z wyposażeniem, pomocami, organizacją żywienia, rozkładem ramowym dnia w poszczególnych grupach wiekowych.
4. Odpowiedzialność za dziecko – obserwacja sprawowanej opieki nad dzieckiem, informacja o zasadach odbierania dzieci z przedszkola.

5. Odpowiedzialność za urazy, wypadki w przedszkolu – komentarz po zajęciach, informacja na temat odpowiedzialności nauczyciela.

2. Publiczna Szkoła Podstawowa

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: cele statutowe, misja szkoły, godziny pracy placówki, struktura placówki – np. ilość oddziałów.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, godziny pracy – pensum nauczyciela, obowiązki dyrektora i nauczycieli, zasady zatrudniania nauczyciela – wymagane kwalifikacje i niezbędne umiejętności początkującego nauczyciela.
3. Omówienie głównych założeń szkolnego programu wychowawczo – profilaktycznego, ofert zajęć obowiązkowych i dodatkowych.
4. Innowacyjne działania podejmowane przez placówkę – nowatorskie metody i programy, współpraca ze środowiskiem lokalnym/placówkami pozaszkolnymi.
5. Zmiany systemowe dotyczące placówki – m.in. zasady wczesnej diagnozy w oparciu o nowe rozporządzenie o pomocy psychologicznej – pedagogicznej, informacja o możliwości niepromowania ucznia na poziomie klas 1 – 3.
6. Omówienie współpracy z rodzicami (problemy i usprawnienia dla szkoły), pedagogizacja rodziców

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Obserwacja pracy nauczyciela, ze szczególnym akcentem na sposób aktywizowania grupy.
2. Obserwacja pracy z określoną grupą wiekową, porównanie różnic (I etap kształcenia i II etap kształcenia).
3. Obserwacja sprawowanej opieki nad dzieckiem na terenie klasy, odpowiedzialność za dziecko. Na ile dzieci mogą być samodzielne? (po zajęciach komentarz prowadzącego na ten temat plus informacja o tym czy dziecko może samo wracać do domu po szkole, jakie są tego warunki, informacja o funkcjonowaniu świetlic). Informacja o tym do kiedy dziecko ma być prowadzone za rękę przez rodzica..., podpowiedzi dot. zasad odbierania dzieci ze szkoły.

4. **Odpowiedzialność za urazy, wypadki w szkole.** Co zrobić kiedy dziecku się coś przytrafi? – komentarz po zajęciach, informacja na temat odpowiedzialności nauczyciela.
5. **Analiza sali – układ, dopasowanie do wieku dzieci, wykładzina i kącik zabaw – wykorzystanie w procesie dydaktycznym, potrzeby rozwojowe dzieci w kontekście sześciolatek w szkole.**

3. Publiczne Przedszkole Integracyjne

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: ustawa, cele statutowe, misja.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, kwalifikacje, wykonywane zadania, godziny pracy, obowiązki dyrektora, szczegółowe kwalifikacje wymagane od nowozatrudnionych nauczycieli.
3. Godziny pracy placówki, oferta (zajęcia obowiązkowe, dodatkowe, potrzeby dzieci), ilość oddziałów.
4. **Metody pracy: wymagania programowe na poszczególnych poziomach, sposoby ich realizacji, nowatorskie metody i programy (omówienie programu wychowawczego placówki).**
5. **Dzieci z problemami – analiza informacji od lekarza/poradni, analiza orzeczeń, analiza sposobu dostosowania warunków pracy do możliwości dziecka (analiza prac zespołów które od roku 2011/2012 powstają do koordynacji z takimi dziećmi – IPET).**
6. **Omówienie współpracy z rodzicami (problemy i usprawnienia dla przedszkola).**

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. **Analiza metod pracy, sposobów aktywizowania grupy, praca nauczyciela wspomagającego w grupie, metody pracy z dziećmi z orzeczeniami, sposoby integracji dzieci.**
2. **Analiza współpracy nauczycieli – prowadzącego i wspomagającego.**
3. **Obserwacja pracy z określoną grupą wiekową, porównanie różnic.**
4. **Zwiedzanie sal przedszkolnych – zapoznanie się z wyposażeniem, pomocami, organizacją żywienia, rozkładem ramowym dnia.**
5. **Odpowiedzialność za dziecko – obserwacja opieki nad dzieckiem o specjalnych potrzebach, omówienie pracy z dzieckiem z danym**

typem potrzeb edukacyjnych, doświadczenie własne Opiekuna spotkania.

6. **Odpowiedzialność za urazy, wypadki w przedszkolu – komentarz po zajęciach, informacja na temat odpowiedzialności nauczyciela.**
7. **Sposoby wspomagania dziecka chorego: cukrzyca, padaczka, niepełnosprawność ruchowa, dostosowanie sal do potrzeb dzieci.**

4. Zespół Szkół Integracyjnych

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: ustawa, cele statutowe, misja.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, kwalifikacje nauczycieli, którzy mogą pracować w szkole integracyjnej, wykonywane zadania.
3. Godziny pracy placówki, oferta (zajęcia obowiązkowe, dodatkowe, potrzeby dzieci) ilość oddziałów.
4. **Nowatorskie metody i programy pracy z uczniami (innowacje pedagogiczne).**
5. **Uczniowie integracyjni – analiza orzeczeń, analiza sposobu dostosowania warunków pracy do możliwości dziecka.**
6. **Regulacje prawne w kwestii oceniania uczniów posiadających orzeczenie do kształcenia specjalnego, omówienie klasyfikacji – podstawowe warunki do wydania orzeczeń oraz placówki uprawnione do ich wydawania.**
7. **Współpraca szkoły z innymi instytucjami: poradnia psychologiczno-pedagogiczna, kurator, przychodnie specjalistyczne, MOPS.**
8. **Dostosowanie szkoły do potrzeb uczniów.**

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. **Obserwacja klasy – integracja dzieci niepełnosprawnych z rówieśnikami.**
2. **Analiza współpracy nauczyciela prowadzącego z nauczycielem wspomagającym, pracy klasy w systemie integracyjnym, obserwacja potrzeb uczniów integracyjnych oraz sposobów realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach (omówienie po zajęciach).**
3. **Obserwacja różnic w pracy w systemie szkoły podstawowej i gimna-**

zjum (studenci są na hospitacjach po jednej godzinie w gimnazjum i szkole podstawowej w klasach 1 -3).

4. Wymagania w stosunku do nauczyciela prowadzącego, jako nauczyciela w klasie integracyjnej – problemy i wyzwania tej specyfiki pracy.
5. Specyfika pracy w zależności od problemów dzieci integracyjnych, uczących się w szkole.

5. Dom Dziecka

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: cele statutowe, misja placówki, struktura placówki.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, godziny pracy – stanowiska i zadania poszczególnych członków personelu: wychowawcy, psychologowie, lekarze, pielęgniarki i położne, rehabilitant, logopeda, pracownicy socjalni, prawnik, inni.
3. Omówienie procedury przyjmowania i pobytu podopiecznych w placówce (zasady, przedział wiekowy, czas pobytu, inne).
4. Omówienie najważniejszych problemów dotyczących funkcjonowania rodzin i podopiecznych, którymi zajmuje się instytucja – dane demograficzne rodziny, definicja problemu, cele i formy pomocy rodzinie, postępowanie – opis „krok po kroku”, planowane uzyskane efekty postępowania.
5. Zapoznanie z programami prowadzonymi przez placówkę, mającymi na celu reintegrację społeczną i zawodową podopiecznych.
6. Zapoznanie się z organizacją procesu dydaktyczno-wychowawczego dla wszystkich podopiecznych placówki.
7. Zapoznanie się z rodzajami i zadaniami instytucji, z którymi współpracuje Instytucja.

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Obserwacja pracy nauczyciela – wychowawcy z określoną grupą wiekową – specyfika terapii wychowawczej stosowanej w placówce.
2. Obserwacja pracy terapeutów prowadzących zajęcia specjalistyczne (indywidualne i grupowe).

3. Analiza struktury poszczególnych sal i całości budynku – układ, dopasowanie do wieku i potrzeb podopiecznych, gabinety specjalistyczne, bezpieczeństwo.
4. Odpowiedzialność za urazy, wypadki w szkole. Co zrobić kiedy dziecku się coś przytrafi? – komentarz po zajęciach, informacja na temat odpowiedzialności nauczyciela.

6. Ośrodek wczesnej interwencji

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z prawnymi podstawami pracy placówki.
2. Zapoznanie się ze strukturą organizacyjną placówki.
3. Zapoznanie się z podstawową dokumentacją.
4. Zapoznanie się z najczęstszymi problemami dzieci.
5. Zapoznanie się z procedurą przyjmowania dzieci do OWI.

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Poznanie specyfiki diagnozy i terapii dzieci z dysfunkcjami rozwojowymi – obserwacja diagnozy prowadzonej przez zespół.
2. Zapoznanie się z warsztatem pracy specjalistów OWI, możliwość rozmowy z zespołem.
3. Hospitacja zajęć terapeutycznych z dziećmi z zaburzeniami rozwojowymi za zgodą placówki.

7. Dom kultury

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: ustawa, cele statutowe, misja.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, kwalifikacje, wykonywane zadania, wymagane kwalifikacje.
3. Realizowana współpraca z innymi domami kultury w Polsce i zagranicą, aspekty współpracy międzynarodowej, organizacja wspólnych imprez, konkursów.
4. Zapoznanie się z ofertą prowadzonych w placówce zajęć (rodzajami zajęć: plastyczne, muzyczne, ruchowe, artystyczne), potencjalnymi adresatami oferty – przedziały wiekowe grup odbiorców.

5. Omówienie dostępności placówki dla osób zainteresowanych udziałem w zajęciach – godziny pracy, zgłoszenia, tryb zapisów.

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Zapoznanie się z bazą lokalową domu kultury – pracowanie plastyczne, muzyczne, teatralne, sportowe.
2. Obserwacja zajęć realizowanych w domu kultury (w różnych pracowniach).

8. Świetlica socjoterapeutyczna

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się prawnymi podstawami pracy placówki.
2. Zapoznanie się ze strukturą i zadaniami placówki.
3. Zapoznanie z dokumentacją placówki.
4. Zapoznanie z aktami prawnymi wewnętrznymi.
5. Zapoznanie się z etiologią i symptomatyką podstawowych problemów, z jakimi borykają się podopieczni placówki.
6. Zapoznanie się z podstawowymi formami pracy placówki ze szczególnym uwzględnieniem socjoterapii.

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Obserwacja pracy pracownika świetlicy w czasie pomocy dzieciom w odrabianiu zadań domowych.
2. Hospitacja zajęć specjalistycznych (wyrównawczych, korekcyjnych, kompensacyjnych, logopedycznych).
3. Hospitacja zajęć socjoterapeutycznych, które uczą pewnych umiejętności społecznych przydatnych do budowania satysfakcjonujących więzi międzyludzkich.
4. Hospitacja warsztatów profilaktycznych dla podopiecznych placówki.

9. Poradnia psychologiczno-pedagogiczna

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z prawnymi podstawami pracy placówki (statut poradni, plan rozwoju placówki, roczny plan pracy poradni).
2. Zapoznanie się ze strukturą organizacyjną placówki.
3. Zapoznanie się z najczęstszymi problemami klientów.
4. Zapoznanie się z procedurą przyjmowania dzieci i młodzieży do poradni.
5. Zapoznanie się ze specyfiką badań diagnostycznych (diagnoza sprawności umysłowej, diagnoza analizatorów, etc.).
6. Zapoznanie się z pracą Zespołu Orzekającego.
7. Zapoznanie się z opiniami wydawanymi przez poradnię.
8. Zapoznanie się z kwestiami dotyczącymi pracy profilaktycznej.

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Zapoznanie się z bazą lokalową placówki, m.in. z salą przeznaczoną do badań diagnostycznych (rodzaje prowadzonych badań, omówienie najczęściej diagnozowanych problemów), pracownią logopedyczną.
2. Możliwość rozmowy i omówienia doświadczeń z własnej pracy Zespołu Orzekającego.
3. Obserwacja pracy pedagogicznej i/lub logopedycznej z dziećmi – podopiecznymi poradni.

10. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy

Treści dla studentów w ramach spotkania z Dyrektorem lub wyznaczonym w tym celu Opiekunem praktyki studenckiej:

1. Zapoznanie się z działalnością placówki: cele statutowe, misja szkoły, godziny pracy placówki, struktura placówki.
2. Informacje na temat kadry: ilość osób zatrudnionych, godziny pracy – stanowiska i zadania poszczególnych członków personelu (nauczyciele, psychologowie, pedagodzy specjaliści, lekarze, pielęgniarki, rehabilitanci, logopeda, pracownicy socjalni). Kwalifikacje i kompetencje kadry SOSW.
3. Omówienie procedury przyjmowania uczniów do SOSW (orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej, stan zdrowia, inne).

4. Poznanie specyfiki pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
5. Zapoznanie z działaniami podejmowanymi przez placówkę, mającymi na celu zaspokajanie potrzeb edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych podopiecznych SOSW.
6. Zapoznanie się z rodzajami i zadaniami instytucji, z którymi współpracuje SOSW – w zakresie profesjonalizacji działalności Ośrodka oraz integracji podopiecznych Ośrodka ze środowiskiem lokalnym.
7. Omówienie współpracy z rodzicami (problemy i usprawnienia dla szkoły), pedagogizacja rodziców.

Czynności, w które zostaną włączeni studenci w ramach części warsztatowej:

1. Obserwacja specyfiki pracy nauczyciela pracującego z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych – organizacja i przebieg procesu kształcenia.
2. Omówienie doświadczeń Opiekuna praktyki z pracy terapeutycznej z dzieckiem z określonymi zaburzeniami rozwojowymi (rodzaje, metody, formy terapii).
3. Analiza struktury sali dydaktycznej i ośrodka – układ, dopasowanie do wieku i specjalnych potrzeb dzieci, gabinety specjalistyczne, bezpieczeństwo.

MODUŁ 2 – Rozwijanie umiejętności wychowawczych

1. Program przygotowania do pracy w przedszkolu w zakresie opiekuńczo-wychowawczym (30 godzin)

1. Zapoznanie się z programem wychowawczym realizowanym w przedszkolu (wymagania programowe w poszczególnych grupach wiekowych).
2. Zapoznanie się z salami przedszkolnymi – układ sal, wyposażenie, pomoce, organizacja żywienia.
3. Zapoznanie się z rozkładem ramowym dnia w poszczególnych grupach wiekowych.
4. Zapoznanie się z metodami pracy w poszczególnych grupach wiekowych.
5. Zapoznanie się z zasadami odbierania dzieci z przedszkola/współpracą z Rodzicami.
6. Obserwacja zajęć w grupie 3,4 i 5-latków.

2. Program przygotowania do pracy w szkole podstawowej w klasach 1-3 w zakresie opiekuńczo-wychowawczym (30 godzin)

1. Analiza przepisów szkolnych: statut szkoły (system oceniania, oceny z zachowania, etc.).
2. Zapoznanie się z salą: część z ławkami, część z wykładziną, szuflady, kąciki z pomocami, rozkład, uzasadnienie rozmieszczenia – zapoznanie się z bazą lokalową.
3. Analiza dokumentacji klasy: dziennik (sprawdzanie obecności, układ dokumentu, wpisywanie tematów lekcji, ocen), opinie i inne dokumenty uczniów (analiza pod kątem potrzeb i możliwości dzieci, omówienie z opiekunem).
4. Analiza programu nauczania, zapoznanie się z wymaganiami i minimum programowym etapu edukacyjnego, na którym znajduje się hospitowana klasa.
5. Obserwacja różnych lekcji – najlepiej z arkuszem obserwacji podzielonym na: treści, metody pracy z klasą, obserwację klasy jako grupy (czy są zainteresowani, jak pracują, jaka jest ich komunikacja z nauczycielem), przygotowanie nauczyciela, rozplanowanie materiału w czasie, etc; omówienie notatek z opiekunem – asystowanie nauczycielowi.

MODUŁ 3 – Rozwijanie umiejętności dydaktycznych

1. Przygotowanie do samodzielnej pracy w przedszkolu (15 godzin)

1. Przygotowanie scenariuszy do prowadzenia samodzielnych zajęć/ omówienie ich z Opiekunem w placówce.
2. Pomoc w przygotowaniu imprezy okolicznościowej (Mikołajki, Dzień Matki, Dzień Dziecka itp.).
3. Asystowanie wychowawcy w spotkaniu z Rodzicami.
4. Udział w wycieczce/wyjeździe do teatru/zoo/fabryki bombek itp.
5. Udział w radzie pedagogicznej/konferencji metodycznej/szkoleniu/ wydarzeniu kulturalnym, udział w targach edukacyjnych.
6. Rozmowy z psychologiem i logopedą.

2. Przygotowanie do samodzielnej pracy w szkole podstawowej

– klasy 1-3 (15 godzin)

1. Udział w radzie pedagogicznej/konferencji metodycznej/szkoleniu/wydarzeniu kulturalnym, udział w targach edukacyjnych.
2. Udział w wyjeździe integracyjnym/zielonej szkole.
3. Nawiązanie współpracy z pedagogiem, psychologiem, reedukatorami, socjoterapeutą, świetlicą szkolną.
4. Analiza sprawdzianów, kartkówek i innych pisemnych form sprawdzania wiadomości uczniów, pomoc przy sprawdzaniu – ocenianie sprawdzianów, przygotowanie pytań egzaminacyjnych (kartkówek, sprawdzianów).
5. Przygotowanie kilku scenariuszy lekcji, omówienie z opiekunem (planowanie pod kątem treści, metody aktywne, dostosowanie do możliwości uczniów, rozplanowanie w czasie).
6. Pomoc w przygotowaniu wywiadówki dla rodziców.
7. Sprawdzanie prac domowych.

3. Samodzielne prowadzenie zajęć w przedszkolu (30 godzin)

1. Realizacja zajęć na podstawie przygotowanego przez studenta scenariusza zajęć po uprzednim zatwierdzeniu projektu przez Opiekuna praktyk w placówce, pod względem poprawności merytorycznej i metodycznej.
2. Przygotowanie pomocy dydaktycznych/środków dydaktycznych, wspomagających prowadzenie samodzielnych zajęć.

4. Samodzielne prowadzenie zajęć w szkole podstawowej

– klasy 1-3 (30 godzin)

1. Realizacja zajęć na podstawie przygotowanego przez studenta scenariusza zajęć po uprzednim zatwierdzeniu projektu przez Opiekuna praktyk w placówce, pod względem poprawności merytorycznej i metodycznej.
2. Przygotowanie pomocy dydaktycznych/środków dydaktycznych wspomagających prowadzenie samodzielnych zajęć.

CZĘŚĆ III

ZALICZENIE PRAKTYK

1. INFORMACJE OGÓLNE

Praktyki pedagogiczne są dokumentowane z wykorzystaniem metody Portfolio. Metoda ta służy dokumentowaniu własnych osiągnięć zawodowych oraz planowaniu dalszego rozwoju. Działania realizowane w trakcie praktyk pedagogicznych są odnotowywane na przygotowanych arkuszach, kartach, formatkach. Dokumentacja prowadzona jest w formie elektronicznej poprzez stworzony w tym celu system – System Informatyczny Wspierania Praktyk Pedagogicznych – SWIPP.

Indywidualny Profil Studenta zawiera zbiór prac, stanowiących o wykonywaniu aktywności zaplanowanych w ramach programu praktyk pedagogicznych. Prace studenta, wypełniane arkusze, jak i uzyskane certyfikaty/dyplomy ukończonych szkoleń, świadczą o nabyciu przez studenta wymaganych kompetencji.

Dane zapisywane na Indywidualnym Profilu Studenta są efektem gromadzonych przez studenta doświadczeń, rozwijania wiedzy i umiejętności w trakcie spotkań i ewaluacji, dokonywanych z Opiekunami praktyk – w placówce i w Uczelni. Tworzenie IPS jest rzeczą indywidualną i wymaga określonego czasu potrzebnego do opisanie własnych refleksji.

Student/tka zobowiązany jest do prowadzenia własnego IPS według metody Portfolio podczas trwania praktyk pedagogicznych. Zgromadzone w systemie dane będą podstawą do zaliczenia praktyk pedagogicznych przez Opiekuna praktyk w Uczelni.

2. WYKAZ DOKUMENTÓW NIEZBĘDNYCH DO ZALICZENIA PRAKTYK

Portfolio studenta/teki powinno zawierać:

1. 10 arkuszy hospitacji placówek – wzór arkusza hospitacji stanowi załącznik nr 1,
2. 1 plan wydarzenia plenerowego – wzór planu stanowi załącznik nr 2,
3. 2 opisy postępowania w sytuacji zagrożenia – realizacja bezpośrednio w SIWPP,
4. 6 zadań związanych z pracą z materiałem filmowym – realizacja bezpośrednio w SIWPP,
5. kartę opinii o studencie – wypełnia opiekun praktyk w placówce,
6. kartę samooceny studenta (oddzielnie dla każdej placówki) – wzór karty stanowi załącznik nr 3,
7. 2 scenariusze zajęć dydaktycznych prowadzonych samodzielnie przez studenta w przedszkolu – wzorcowe scenariusze zajęć stanowią załącznik nr 4 i 6,
8. 2 scenariusze zajęć dydaktycznych prowadzonych samodzielnie przez studenta w szkole podstawowej – wzorcowe scenariusze zajęć stanowią załącznik nr 5 i 6
9. W przypadku zaliczania pracy zawodowej w poczet praktyk – zaświadczenie o zatrudnieniu – wzór zaświadczenia stanowi załącznik nr 7,
- 10.4 arkusze czynności studenta – wzór arkusza stanowi załącznik nr 8,
- 11.2 wykazy zajęć prowadzonych samodzielnie przez studenta (przedszkole i szkoła podstawowa) – wzór wykazu stanowi załącznik nr 9,
12. zalecana jest także dokumentacja w postaci fotografii zajęć dydaktycznych prowadzonych samodzielnie przez studenta (zdjęcia wytworzonych w ramach lekcji prac).

3. WZORY DOKUMENTÓW

1. Arkusz hospitacji placówki

.....

Pieczętka placówki

ARKUSZ HOSPITACJI PLACÓWKI

Data hospitacji

.....

Miejsce odbytej hospitacji (pełna nazwa i adres instytucji)

.....

.....

.....

.....

Imię i nazwisko Opiekuna praktyki

.....

Rodzaj placówki/podstawa prawna funkcjonowania placówki

.....

.....

.....

Struktura organizacyjna placówki/funkcje pełnione przez placówkę

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Metody i formy pracy; charakter/formy udzielanej pomocy w placówce

.....

.....

.....

.....

Dokumentacja prowadzona przez placówkę

Współpraca z innymi podmiotami

Uwagi, osobiste refleksje, sugestie, wnioski

..... Podpis Opiekuna

2. Plan zajęć plenerowych

Zadanie przeznaczone do pracy grupowej. Studenci pracują w zespołach 3-4 osobowych. Celem zadania jest opracowanie planu dowolnego wydarzenia plenerowego.

Założenie wstępne:

- wydarzenie plenerowe obejmuje 1 dzień pobytu,
- pod Waszą opieką będą znajdować się dzieci w wieku 6 – 9 lat (klasy 1-3 szkoły podstawowej),
- odległość, którą musicie pokonać, aby dotrzeć na miejsce wydarzenia to ok. 40 km drogi od budynku szkolnego.

Pamiętajcie o określeniu elementów koniecznych (przed – w trakcie – po) przeprowadzeniu wydarzenia:

- miejsce wycieczki
- sposób finansowania wyjazdu
- cele i oczekiwane efekty
- liczba dzieci uczestniczących w wydarzeniu
- liczba opiekunów
- transport
- szczegółowy program

3. Karta samooceny studenta

Miejscowość i data.....

KARTA SAMOOCENY STUDENTA/TKI

Imię i nazwisko studenta.....

Proszę zaznaczyć w jakim stopniu opanował/a Pana/i wyszczególnione elementy warsztatu pracy nauczyciela według następującej skali: 5 – bardzo dobrym, 4 – dobrym, 3 – dostatecznym, 2 – miernym, 1 – niedostatecznym

A. Część merytoryczna

Posiadam wiedzę na temat różnorodności technik i metod nauczania.

5 4 3 2 1

Zapoznałem/am się ze strukturą oraz zasadami funkcjonowania placówki.

5 4 3 2 1

Znam program wychowawczy realizowany w placówce.

5 4 3 2 1

Znam bazę lokalową placówki.

5 4 3 2 1

Znam zakres odpowiedzialności opiekuna za dziecko w placówce.

5 4 3 2 1

Znam zasady pracy z podopiecznymi placówki.

5 4 3 2 1

Posiadam wiedzę o współpracy placówki ze środowiskiem lokalnym.

5 4 3 2 1

Posiadam wiedzę na temat dokumentacji prowadzonej w placówce.

5 4 3 2 1

B. Część metodyczna

Potrafię rozwiązać pojawiające się problemy wychowawcze i edukacyjne.

5 4 3 2 1

Potrafię wykorzystać wiedzę z zakresu pedagogiki w celu analizowania i interpretowania sytuacji edukacyjnych.

5 4 3 2 1

Potrafię utrzymać dyscyplinę w grupie.

5 4 3 2 1

Potrafię budować dobre relacje do pracy zespołowej swoich podopiecznych.

5 4 3 2 1

Dostosowałem/am poziom prowadzonych zajęć do możliwości podopiecznych.

5 4 3 2 1

Zrealizowałem/am wszystkie założenia zawarte w konspekcie/scenariuszu zajęć.

5 4 3 2 1

Używałem/am różnych technik i metod aktywizujących w trakcie prowadzenia zajęć.

5 4 3 2 1

Umiejętnie doбираłem/am i wykorzystywałem/am środki i pomoce dydaktyczne do specyfiki prowadzonych przez siebie zajęć.

5 4 3 2 1

C. Kompetencje do wykonywania zawodu

Sumiennie przygotowywałem/am się do zajęć.

5 4 3 2 1

Brałem/am aktywny udział w wydarzeniach z życia placówki (wycieczka, konferencja, rada pedagogiczna, przedstawienie).

5 4 3 2 1

Współpracowałem/am ze specjalistami zatrudnionymi w placówce (pedagog, psycholog, reeducator, logopeda).

5 4 3 2 1

Współpracowałem/am z rodzicami.

5 4 3 2 1

Potrafiłem/am dostosować język przekazu do odbiorcy (dziecko, nauczyciel, rodzic).

5 4 3 2 1

Posiadam umiejętności interpersonalne.

5 4 3 2 1

Wykazałem/am się kulturą osobistą.

5 4 3 2 1

Wykazałem/am zainteresowanie pracą pedagogiczną w placówce.

5 4 3 2 1

Ogólna samoocena studenta/tki.....

.....(data i podpis studenta/tki)

4. Wzorcowe scenariusze zajęć w przedszkolu

Autorką scenariuszy jest mgr Małgorzata Taboła z Samorządowego Przedszkola nr 78 „Leśne Skrzaty” w Krakowie

Scenariusz dnia z dziećmi 3-letnimi

Temat kompleksowy: „Witamy wiosną”

Temat dnia: „Wiosna w lesie”

Cele:

- rozwijanie mowy
- wzbogacanie zasobu słownictwa
- wdrożenie do swobodnych wypowiedzi na temat ilustracji

Pomoce dydaktyczne: opowiadanie Cz. Janczarskiego „Tajemniczy głos”, ilustracje, krążki gimnastyczne, duży obrazek lasu wiosną, K. Właźnik „Wychowanie fizyczne w przedszkolu”

I. Ranek

- zabawa „Zgadnij, co robię” (n-lka naśladuje różne czynności, np. zrywanie kwiatków, patrzenie przez lornetkę, odgarnianie krzewów..., dzieci próbują nazwać czynność, a potem ją naśladować)
- zabawa orientacyjno – porządkowa „Ptaszki i pisklęta” (K. Właźnik)
- śniadanie

II. Zajęcia właściwe

- zabawa „Ptaszki w gniazdach” (n-lka rozkłada na podłodze krążki – gniazda; dzieci są ptakami, które przy dźwiękach tamburyna biegną po sali, omijając je; na hasło „ptaszki do gniazd” ptaki siadają w gniazdach),
- słuchanie opowiadania ilustrowanego na tablicy
- rozmowa na temat opowiadania: „Gdzie pojechał Uszatek z przyjaciółmi?”, „Kto mówił „Ku-ku”?”,
- ćwiczenia ortofoniczne: naśladowanie głosu kukułki na przemian cicho – głośno,
- spacer do parku: obserwowanie latających ptaków, słuchanie śpiewu ptaków, swobodne zabawy na placu,
- obiad i leżakowanie.

III. Popołudnie

- zabawa orientacyjno – porządkowa „Ptaki i pisklęta”
- rozmowy przy obrazku „Wiosna w lesie” (wymienianie elementów obrazka, próby opowiedzenia, co dzieje się na obrazku)
- zabawa swobodna w kąciku zainteresowań

Scenariusz dnia z dziećmi 4 – letnimi

Temat kompleksowy: „Pies przyjacielem człowieka”

Temat dnia: „Oto Pimpus”

Cele:

- poznanie wyglądu psa
- rozwój percepcji wzrokowej

Ranek

- schodzenie się dzieci, zabawy dowolne według zainteresowań dzieci
- przy stoliku, praca indywidualna: składanie obrazka psa z pociętych części, przyklejanie go do kartki: ćwiczenie analizy i syntezy wzrokowej
- poranne ćwiczenia gimnastyczne (np. wybór wg. K. Właźnik, „Wychowanie fizyczne w przedszkolu”)

- czynności higieniczno-przygotowawcze przed śniadaniem (sprzątanie sali, mycie rąk)
- śniadanie.

Zajęcia właściwe: Wzbudzanie u dzieci sympatii do zwierząt na podstawie opowiadania A. Świrszczyńskiej „Pimpus”

- ćwiczenie spostrzegawczości: wyszukanie na tablicy dwóch takich samych obrazków przedstawiających psy (wśród wielu obrazków przedstawiających pieski)
 - omówienie wyglądu psa (na podstawie filmu, zdjęcia, psa-zabawki): „Czym ma pokryte ciało?”, „Ile ma nóg, uszu...?”
 - zabawa ruchowo – naśladowcza n-lka opowiada o psie, który biegał, szczekał, tropił, jadł, spał, a dzieci naśladują czynności wykonywane przez psa
 - omówienie treści utworu: „Jak wyglądał Pimpus?”, „Czym był psem?”, „Co przydarzyło się Pimpusiowi?”, „Jak skończyło się opowiadanie?”
 - swobodne wypowiedzi na temat „Jak dbamy o psa?”
 - wyszukanie wśród sylwetek psów umieszczonych na tablicy tych, które są podobne do Pimpusia
 - zajęcia ruchowe: obwód stacyjny wg. pomysłu n-lki:
 1. Ćwiczenia równoważne na ławeczce
 2. Przechodzenie przez szarfę z góry na dół i z dołu na górę
 3. Celowanie piłeczką do kosza
 4. Przeskakiwanie przez przeszkody (np. szarfy ułożone na podłodze)
 - wyjście do ogródka przedszkolnego: swobodne zabawy na przyborach
 - powrót do przedszkola, mycie rąk
 - obiad
- #### Popołudnie
- popołudniowy odpoczynek: słuchanie bajek czytanych przez n-lkę
 - zabawa „Kto wymyślił najładniejsze imię” (dzieci wymyślają imię dla maskotki-psa przyniesionego przez n-lkę, wybieranie najlepszej wśród propozycji dzieci)

- dowolny taniec przy piosence „Puszek – okruszek”
- czynności higieniczne – porządkowe przed podwieczorkiem (sprzątanie, mycie rąk)
- praca indywidualna – kompensacyjna z dzieckiem
- zabawy swobodne i rozchodzenie się dzieci.

Scenariusz dnia w grupie dzieci 5-letnich
Temat kompleksowy: W sadzie i w ogrodzie
Temat dnia: Owocowe rachunki

Cele:

- liczenie w zakresie 6
- lepienie określonych kształtów

Ranek

- schodzenie się dzieci, zabawa dowolna
- rysowanie po śladach konturów owoców kredkami w odpowiednim kolorze (karty pracy), nazywanie owoców
- zabawa „Tak lub nie” (rozpoznawanie fałszywych i prawdziwych zdań)
- ćwiczenia poranne
- czynności higieniczne – organizacyjne przed śniadaniem: sprzątanie, mycie rąk
- śniadanie.

Zajęcia właściwe

- owocowe rachunki:
 1. przeliczanie owoców w koszyku (przyniesione przez dzieci z domu)
 2. tworzenie zbioru na podstawie jednej cechy: kształtu
 3. przeliczanie owoców – sylwetek w pętlach (praca z obrazkiem na tablicy)
 4. porównywanie liczby owoców – sylwetek (których jest najwięcej, których najmniej, o ile jest więcej – mniej...)
 5. łączenie linią koszyków z taką samą liczbą owoców – karty pracy

- lepienie owoców z masy solnej:
 1. zabawa „Z jakich owoców jest ten sok?” (degustacja soków z kubeczków)
 2. podanie przykładów innych przetworów z owoców
 3. wyszukiwanie rytmu w ciągu owoców i jego kontynuowanie (praca z owocami i warzywami przy stolikach, można plastikowe lub kartoniki)
 4. zapoznanie ze sposobem wykonania prac
 5. samodzielne działania dzieci
 6. urządzenie wystawki prac
 7. pomoc dzieci w sprzątanu stolików, mycie rąk po skończonej pracy
 8. wyjście do ogródka przedszkolnego lub spacer.

Popołudnie

- czynności higieniczne: mycie rąk przed obiadem
- obiad
- poobiednia relaksacja (bajka czytana lub słuchana, zajęcia relaksacyjne, słuchanie muzyki: w formie wybranej przez nauczyciela)
- układanie na talerzykach kompozycji z umytych i pokrojonych owoców, nawywanie swoich kompozycji, wspólna degustacja
- zabawa ruchowo – naśladowcza „Wizyta w sadzie”
- czynności porządkowo – higieniczne, podwieczorek
- zabawa swobodna
- praca indywidualna z dzieckiem
- rozchodzenie się dzieci do domów.

Scenariusz dnia z dziećmi 6-letnimi
Temat kompleksowy: Wiosna na łące
Temat dnia: Obrażona gąsienica

Cele:

- zapoznanie z cyklem rozwojowym motyla
- poszerzanie doświadczeń plastycznych.

Ranek

- schodzenie się dzieci, zabawy dowolne wg. Zainteresowań
- zabawa matematyczna „Kolorowa gąsienica” (przeliczanie kolorowych „segmentów” składających się na ciało gąsienicy, porządkowanie ich według kolejności – przeliczanie za pomocą liczebników głównych i porządkowych, układanie prostych działań matematycznych na dodawanie i odejmowanie – na konkretnych)
- słuchanie wiersza T. Fiutowskiej „Wiosenne spotkanie” przy tablicy tematycznej
- poranne ćwiczenia gimnastyczne: K. Właźnik, zestaw XXX („Wychowanie fizyczne w przedszkolu”)
- czynności higieniczne – porządkowe przed śniadaniem (sprzątnięcie, mycie rąk)
- śniadanie.

Zajęcia właściwe

- opowiadanie na podstawie utworu W. Kozłowskiego „Nikt mnie więcej nie zobaczy”
- rozwiązywanie krzyżówki: odszukiwanie napisów pasujących do kolejnych, ponumerowanych obrazków, przypinanie w diagramie w odpowiednie miejsca, odczytanie hasła – „motyl”
- rysowanie w powietrzu kształtu małego i dużego motyla, prawą i lewą ręką, a potem obiema równocześnie
- zapoznanie z tekstem opowiadania
- rozmowa ma temat opowiadania: swobodne wypowiedzi dzieci na temat treści opowiadania, zwrócenie uwagi na zachowanie gąsienicy i przyczyny które je spowodowały, wypowiedzi dzieci na temat zmian w wyglądzie bohaterki

- zabawa ruchowa „Sprytnie gąsienice” (dzieci w trzech zespołach tworzą gąsienice, osoba poruszająca-głowa ma próbować łapać ogon-ostatnie dziecko, zadaniem całej gąsienicy jest uniemożliwienie tej czynności)
- historyjka obrazkowa przedstawiająca rozwój motyla: karty pracy (wycinanie, układanie w kolejności, naklejanie na kartkę, opowiadanie historyjki)
- improwizacje taneczne „Taniec motyli” z wykorzystaniem szyfonowych chustek.

„Nasze gąsienice”: wykonanie bibułowych gąsienic

- przypomnienie wiersza T. Fiutowskiej „Wiosenne spotkanie” ilustrowanego obrazkami występujących w nim postaci
- rozmowa na temat wiersza: wymienienie występujących w nim postaci, układanie w kolejności par obrazków zwierząt, które się ze sobą spotkały
- zabawa „Tworzymy pary” (układanie w pary różnych, kolorowych rysunków przedstawiających gąsienice)
- oglądanie „Atlasu owadów”: zwrócenie uwagi na różnorodność gąsienic
- zabawa „Bibułkowe kule” (zgniatanie bibułek jedną, potem dwiema rękami w kształt kuli, po każdym razie delikatnie rozprostowanie papieru, podrzucanie: lewą, prawą, obiema rękami, łapanie: lewą, prawą, obiema rękami, układanie z wszystkich kul wspólnej gąsienicy)
- zapoznanie ze sposobem wykonania prac: zaplanowanie pracy, naklejanie różnej liczby kul na arkuszu papieru, dorysowanie nóżek, kwiatów, liści..., sprzątnięcie stanowisk pracy
- prezentacja powstałych prac, zorganizowanie wystawy
- zabawy w ogrodzie przedszkolnym
- powrót do przedszkola, mycie rąk, obiad.

Popołudnie

- odpoczynek po obiedzie: ćwiczenia relaksacyjne przy muzyce
- zabawy z chustą animacyjną: rozkładanie kolorowych bibułek na adekwatnych kolorach na chuście, falowanie chustą z bibułkami – według pomysłu n-lki)

- podwieczorek
- praca indywidualna z dzieckiem: praca kompensacyjna
- swobodne zabawy dzieci i rozchodzenie się do domów.

5. Wzorcowe scenariusze zajęć w nauczaniu zintegrowanym

Autorką scenariusza jest mgr Anna Wiejak, Szkoła Podstawowa Nr 51 im. Jana Pawła II w Lublinie (www.awans.net)

Scenariusz zajęć w klasie I

Temat ośrodka:

Moje rodzeństwo

Temat dnia:

Domowe bajanie

Co to jest bajka? Rozpoznawanie bajek na podstawie ilustracji i zagadek.

Utrwalenie litery „B, b”.

Czas zajęć:

90 minut

Cele zajęć:

Uczeń:

- zna różne bajki i umie określić walory wychowawcze bajki
- potrafi dopasować rekwizyt do bajki, analizować i wnioskować w toku lekcji oraz rozpoznawać postacie i bohaterów bajek
- potrafi opowiedzieć o swojej ulubionej bajce i ją zaprezentować
- potrafi pogrupować wyrazy z literą "b" według kryterium liter
- umie zamknąć myśl w logiczną całość
- czuje potrzebę czytania (słuchania, oglądania) bajek i emocjonalnie przeżywa
- porządkuje liczby od 1 do 8.

Metody:

eksponująca, zabawowo-naśladowcza, rozmowa kierowana, pokaz, obserwacja, działalności praktycznej.

Formy pracy:

zbiorowa jednolita, indywidualna zróżnicowana, grupowa.

Środki dydaktyczne:

worek zawierający ilustracje i zagadki do bajek, egzemplarze bajek i ulubionych książek, podpisy do wystawki książek, karty pracy przygotowane przez nauczyciela, postacie z bajek do podziału na grupy, kartki do pracy w grupie.

Plan zajęć:

1. Powitanie

- Co należało przynieść na dzisiejszą lekcję?
- Serdecznie wszystkich witam. Czy lubicie bajki pytam?
- Kto wam czyta bajki?
- Oprócz czytania gdzie możemy zobaczyć (obejrzeć) bajki?

2. Gra dramatyczna: Jaka to bajka?

Nauczyciel ma worek, a w nim różne rekwizyty pochodzące z bajek. Do każdego przypięte są zagadki – rymowanki. Wybrany uczeń podchodzi i losuje jeden rekwizyt czytając zagadkę. Jego zadaniem jest wybrać dowolnego ucznia, który udzieli odpowiedzi na przeczytaną zagadkę.

Jestem sobie Baj,
tysiąc bajek znam,
chcecie mnie posłuchać, to opowiem wam:

Kopciuszek
Jaka to dziewczynka ma roboty wiele,
a na pięknym balu gubi pantofelek?

Kot w butach
łatwo mnie poznacie, gdy bajkę wspominiacie.
chodziłem tam w butach, miałem lżejsze życie.

Kaczka Dziwaczka
Kto listy pisać chciał drobnym maczkiem
i po to kupił raz woreczku paczkę?

O rybaku i złotej rybce
W jakiej bajce spotkacie dziadka z długą brodą,
chałupinkę, targ i sieci nad wodą?

Czerwony Kapturek
Chociaż kłopot z wilkiem miał,
wyszła z opresji zdrowa i cała.

Królowna Śnieżka i siedmiu krasnoludków
U krasnoludków mieszkała,
gdy jej zła macocha jabłko dała.

Jaś i Małgosia
Dwa łasuchy, tym się szczycą,
że wygrały z czarownicą.
Śpiąca Królowna
Gdy mała księżniczka chrzczona była,
zła wróżka urok na nią rzuciła.
- Ile było bajek w worku?

3. Swobodne wypowiedzi uczniów na temat znanych i lubianych bajek samodzielnie przeczytanych bądź obejrzanych telewizji lub teatrze i opowiedzianych przez innych.

4. Prezentacja przyniesionych własnych książek (na kłaśnięcie w prawą stronę uczniowie dają książkę sąsiadowi i oglądają oraz przeliczają przyniesione książki).

5. Próby ustalenia odpowiedzi na pytanie: Co to jest bajka? (Dzieci podają swoje propozycje odpowiedzi na pytanie, a nauczyciel później podsumuje.) Bajka należy do gatunku literatury dydaktycznej zawierającej naukę moralną. Celem bajki jest pouczenie czytelnika o szkodliwości lub pożyteczności pewnych zachowań, przekazywanie pewnych zasad etycznych.

Termin bajka obejmuje też ustnie przekazywane bajki ludowe, a w szerszym znaczeniu również baśnie.

6. Wykonanie wystawki, a potem wybranie podpisu BAJKI spośród innych (KSIĄŻKI, WIERSZE, BAJKI, GAZETY, CZASOPISMA).

7. Analiza i synteza wzrokowo – słuchowa wyrazu BAJKA.

- podział na sylaby,
- podział na głoski i ich synteza,
- wyróżnienie samogłosek spółgłosek.

Wybrane dzieci układają model wyrazu na tablicy.

8. Burza mózgów. Podział dzieci na grupy pięcioosobowe poprzez losowanie postaci bajek. Następnie każda grupa dostaje pocięte kartki, na której piszą tylko jeden wyraz dotyczący odpowiedzi na pytanie: „Jakie potrawy znalazły się na królewskim stole podczas uczyty? Powiem tylko tyle, że na początku w środku i na końcu wyrazu występuje głoska „b””.

9. Układanie swoich propozycji dań w postaci słoneczka. (Propozycje wyrazów: bułka, bażant, banan, buraczki, barszcz, kabanosy, kiełbasa, ryby, grzyby, jogobella, bigos brzoskwinia, bagietka, bób, bogracz, schab itp.) Wybór grupy, która najwięcej wybrała wyrazów (eliminowanie powtarzających się).

10. Podział na litery, głoski i sylaby wypisanych wyrazów – wybrzmiewacie głosek.

11. Podsumowanie. Rozdanie kart pracy – praca zróżnicowana.

- numerowanie bajek. Odgadywanie tytułów. Nazywanie rzeczy na rysunkach, następnie rysowanie ich modeli. Dobieranie podpisów do bajek (tytułów)
- kolorowanie rysunków modeli wyrazów.

12. Sprawdzenie prac dzieci.

13. Ocena ustna pracy dzieci.

14. Zadanie pracy domowej. Polecenie: Opowiedz w domu bratu, siostrze, mamie, tacie lub komuś innemu swoją ulubioną bajkę.

Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie II

Autorką scenariusza jest mgr Wioletta Głowacka
Szkoła Podstawowa nr 6 w Koninie

Temat ośrodka: Wiosna pachnąca majem

Temat dnia: Tęczowe barwy kwiatów

Założenia edukacyjne

CELE OGÓLNE

- doskonalenie techniki mnożenia i dzielenia w zakresie 100
- kształtowanie umiejętności rozwiązywania zadań tekstowych
- doskonalenie cichego czytania ze zrozumieniem
- bogacenie słownictwa uczniów o nazwy kwiatów.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

SFERA POZNAWCZA:

- rozpoznaje i wymienia nazwy kwiatów

SFERA INSTRUMENTALNA (KSZTAŁCĄCA):

- czyta głośno krótkie teksty
- podaje rozwiązania do usłyszanych zagadek
- podpisuje prawidłowo ilustracje z kwiatami
- czyta ze zrozumieniem tekst wiersza
- wyszukuje w tekście nazwy kwiatów i zapisuje je poprawnie
- dobiera przymiotniki do właściwego obrazka
- podaje i podpisuje części z jakich składa się kwiat
- uzupełnia tekst z lukami odpowiednimi nazwami kwiatów
- rozwiązuje krzyżówkę

- mnoży i dzieli w pamięci w zakresie 100
- stosuje prawo przemienności mnożenia
- rozwiązuje zadania z treścią na mnożenie i dzielenie do 100
- posługuje się pojęciami :czynnik, czynnik, iloczyn oraz dzielną, dzielnik, iloraz
- porównuje iloczyny i ilorazy liczb
- układa z puzzli matematycznych obrazki z różnymi kwiatami
- wykleja kontur wybranego kwiatka plastelina, kulkami bibuły, lub wydzieranką.

SFERA WYCHOWAWCZA:

- zachowuje porządek w miejscu pracy
- współpracuje w grupie
- uważnie słucha wypowiedzi innych.

METODY:

- słowna- rozmowa, praca z tekstem literackim
- oglądowa
- praktyczna.

FORMY PRACY:

- zbiorowa
- indywidualna jednolita
- indywidualna zróżnicowana
- grupowa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

rysunki kwiatów, podpisz nazwami kwiatów, schemat budowy kwiatu z podpisami, podręcznik, zróżnicowane karty pracy do pracy samodzielnej, krzyżówki z nazwami kwiatów, pszczołki i kwiatki do zadań matematycznych, zróżnicowana matematyczna karta pracy, dyplomy dnia, karty samooceny, ukryty temat dnia (kwiaty i wazon), łamigłówki matematyczne zróżnicowane. Zapis w dzienniku lekcyjnym: Głośne czytanie zagadek o kwiatkach. Rozpoznawanie, nazywanie i podpisywanie różnych gatunków kwiatów. Budowa kwiatu. Malowanie części kwiatu wskazanymi barwami. Ciche czytanie wiersza pt.: „Świt w ogrodzie” – wyszukiwanie nazw kwiatów. Samodzielne wpisywanie przymiotników przy odpowiedniej ilustracji kwiatu. Uzu-

pełnianie tekstu z lukami nazwami kwiatów. Mnożenie i dzielenie w zakresie 100. Rozwiązywanie zadań na porównywanie ilorazowe. Plastyczne przedstawienie wybranego kwiatu.

PLAN REALIZACJI ZAŁOŻEŃ

1. Czynności organizacyjno – porządkowe przywitanie, rozpakowanie, (porządek na ławce), omówienie warunków oceniania. Najaktywniejsi otrzymają dyplomy dnia. Będą też na zajęciach karty pracy, których wykonanie będzie oceniane, najaktywniejsi na poszczególnych zajęciach otrzymają oceny.

2. Powitanie w kręgu (zgodnie z tradycją klasową) Iskrę przyjaźni puszczać w krąg, niech wróci do mych rąk.

3. Nawiązanie do tematu zajęć – dobieranie kwiatów z działaniami na mnożenie do wazonu z właściwym wynikiem.

Tę czo we bar wy

7 x 5 4 x 9 6 x 7 9 x 5 7 x 7

kwia tów

6 x 9 9 x 9

Po odwróceniu kwiatów otrzymujemy hasło: Tęczowe barwy kwiatów.

4. Głośne czytanie zagadek o kwiatach i podawanie ich rozwiązań.

Przykłady zagadek J. Stec – „Zagadki dla najmłodszych.”

Dodaj dwie litery do wyrazu brat.

Zaraz kolorowy zakwitnie ci kwiat. (bratki)

Nietrudna zagadka: nazwa cukierka lub kwiatka. (irys)

Jesteśmy bardzo małe, łodyżki mamy krótkie. Liliowych główek prawie nie dojrzysz w gęstej trawie.

Choć pachnę ... na cały świat...

Co my za jedne? Kto zgadł? (fiołek)

5. Odszukiwanie kwiatów na przygotowanych obrazkach znajdujących się na tablicy, dobranie odpowiedniego podpisu: tulipany, żonkile, róża, goździk, fiołki, groszek pachnący, narcyzy, bratek, stokrotki. Wspólna analiza ortograficzna nazw kwiatów.

6. Rozpoznawanie kwiatów. Indywidualne podpisywanie przez uczniów obrazków z kwiatami – praca z podręcznikiem str. 58 (**Z Ekoludkiem w szkole**). Sprawdzenie poprawności na tablicy.

7. Wyszukiwanie cech określających kwiaty: żółty, kolorowy, duży, mały, pachnący, czerwony, zielony, wiosenny, drobniutki, wysoki, piękny, ładny. Określenie, jaka to część mowy – przymiotnik. Podanie, co uczniowie wiedzą o przymiotniku: są to wyrazy oznaczające nazwy cech rzeczy, ludzi, roślin i rzeczy, pytamy o nie jaki?, jaka?, jakie?

8. Budowa kwiatu: uczniowie podają, z jakich części składa się kwiat: słupek, płatki korony, działki kielicha, pręciki. Uczniowie przyczepiają nazwy poszczególnych części na modelu kwiatu znajdującego się na tablicy. Przerwa śródlekcyjna – zaśpiewanie wspólne piosenki „Kwiatki, bratki i stokrotki”.

9. Ciche czytanie ze zrozumieniem wiersza „Świt w ogrodzie” Małgorzaty Nawrockiej samodzielne wykonywanie ćwiczeń związanych z wierszem.

1. Przeczytaj wiersz i podkreśl nazwy kwiatów.

Świt w ogrodzie

Pospałyby grządki pod kołdrą wilgoci ...

Nic z tego! Już wietrzyk swawolny im psoci:

rozbujał trawniki, siadł na tulipanie,

zadzwoił konwalią na wczesne śniadanie...

„Wietrzyku, urwisie! Daj pospać!” „A nie dam...”

Słoneczne całusy każdemu dziś sprzedam!

Prostujcie kołnierze, wygładźcie sukienki

panowie – krokusy, sasanki – panienki!”

Na trąbkach żółciutkich narcyzy zagrały –

zapachniał zbudzonych hiacyntów rząd cały...

„Szafirku, zmruż oczy, bo słońce w nie świeci!”

„Pierwiosnku, pod listkiem nie chowaj swych dzieci.

Już wiosna!” Już wiosna, obudźcie się, kwiaty!

Niech tęczą rozbłysną uśpione rabaty!

Małgorzata Nawrocka

2. Wypisz z wiersza co najmniej cztery nazwy kwiatów.
3. Dopisz właściwe cechy(przymiotniki) pod odpowiednią rośliną.
czerwony, delikatna, biała, wysoki, okazały, różowa,
stokrotka jaka?
tulipan jaki?
4. Podpisz z jakich części składa się kwiat.
(płatki korony, słupek, pręciki, działki kielicha)
5. Pomaluj kwiat (z ćwiczenia 4) następującymi barwami:
- płatki korony na czerwono,
 - słupek na pomarańczowo,
 - pręciki na czarno,
 - działki kielicha na zielono.
6. Uzupełnij zdania z lukami nazwami kwiatów.
(zamiast napisów w nawiasach są rysunki kwiatów)
W maju kwitnie wiele kwiatów.
W ogrodach kwitną, (bratki)(tulipany)
i białe(narcyzy).
Pięknie wyglądają także lasy i parki z kwitnącymi
..... (konwaliami). Na łąkach kwitną(stokrotki).
Karta pracy jest zróżnicowana – w ćwiczeniu 4 łatwiejszy poziom ma napisane części kwiatów, w ćwiczeniu 6 nazwy kwiatów.
7. Samodzielne wykonanie rysunkowej krzyżówki o kwiatach. (Uczniowie, którzy szybciej wykonają kartę pracy mogą uzupełnić krzyżówkę.)
Odgadnij nazwy kwiatów przedstawionych na rysunkach. Pomaluj rysunki właściwymi kolorami.
1.stokrotka 2.konwalia 3.tulipan 4.róża 5. bratki 6.narcyz
Ocena najaktywniejszych na zajęciach polonistycznych.

8. Rachunek pamięciowy – tworzenie kwitków – dobieranie działania do wyniku np.:
- $$6 \times 6 \quad 4 \times 9$$
- $$9 \times 4 \quad 36 \div 1 \times 36$$
- $$36 \times 1$$
9. Przemienność mnożenia. Uczniowie podają co to znaczy, że mnożenie jest przemienne.
Która pszczołka doleci do którego kwiatka.
- $$4 \times 5 \dots\dots\dots 5 \times 4 \quad 8 \times 6 \dots\dots\dots 6 \times 8 \quad 9 \times 4 \dots\dots\dots 4 \times 9$$
10. Rozwiązywanie zadań na porównywanie ilorazowe:
zad.
W ogródku zakwitło 48 stokrotek i 8 razy mniej bratków. Ile bratków zakwitło w ogrodzie?
stokrotki 48
bratki $48 : 8 = 6$
Odp.: W ogrodzie zakwitło 6 bratków.
Ile kwiatów zakwitło w ogrodzie?
razem : $48 + 6 = 54$
Odp. : W ogrodzie zakwitły 54 kwiaty.
Uczniowie podają rozwiązania i odpowiedzi i zapisują w zeszytcie.
11. Przypomnienie – jak nazywają się liczby w mnożeniu i dzieleniu.
 $4 \times 6 = 24$
czynniki iloczyn
 $36 : 9 = 4$
dzielna dzielnik iloraz
12. Samodzielne rozwiązywanie karty pracy sprawdzającej umiejętność mnożenia i dzielenia do 100.
- Uzupełnianie tabelki na mnożenie i dzielenie do 100
 - Obliczanie działań .Podpisanie jak nazywają się liczby w mnożeniu i dzieleniu.
 - Stosowanie prawa przemienności mnożenia i obliczanie działań:
 $8 \times 7 = 7 \times 8 = 56$

$$9 \times 5 = 5 \times 9 = 45$$

$$7 \times 3 = 3 \times 7 = 21$$

d) Porównywanie iloczynów liczb. Wstaw znaki <, >, =

$$3 \times 8 \dots\dots\dots 6 \times 4 \quad 9 \times 9 \dots\dots\dots 8 \times 10$$

e) Porównywanie ilorazów liczb. Wstaw znaki <, >, =

$$56 : 7 \dots\dots\dots 36 : 6 \quad 40 : 8 \dots\dots\dots 35 : 7$$

f). Rozwiązywanie zadania i napisanie odpowiedzi.

W kwaciarni bukiet tulipanów kosztował 9zł, a bukiet róż był 5 razy droższy. Ile kosztował bukiet róż?

tulipany.....

róże.....

Odp.:

Ile kosztowały oba bukiety razem?

Razem:.....

Odp.:.....

13. Samodzielne rozwiązywanie łamigłówki matematycznej z hasłem – obliczanie działań na mnożenie i dzielenie.

Uczniowie, którzy szybciej wykonają pierwszą kartę pracy otrzymują do wykonania łamigłówkę. Odszyfrowują jakimi kolorami pomalować kwiaty.

14. Układanie puzzli matematycznych (działania na mnożenie i dzielenie do 100). Rozpoznawanie jakie kwiaty znajdują się na obrazku. Wybrany przedstawiciel grupy opisuje jak wygląda ułożony kwiat.

15. Plastyczne wypełnienie konturu wybranego kwiatu plasteliną, kulkami z bibuły lub wydzieranką. Omówienie, wystawa prac.

16. Samoocena – uczniowie na kartkach zamalowują kwitki z napisami jak pracowali na zajęciach.

17. Podsumowanie – ocena uczniów.

Uczniowie najaktywniejsi na poszczególnych edukacjach otrzymują oceny, najlepiej pracujący na obu godzinach otrzymują dyplomy dnia.

BIBLIOGRAFIA

E. i J. Frątczakowie, *Ekologiczne zagadki Agadki*.

Internet, *Hospitacja diagnozująca*.

G. Kapica, *Rozrywki umysłowe w nauczaniu początkowym*.

H. Kitlińska – Pięta, Z. Orzechowska, *Scenariusze zajęć całodniowych*.

I. Kwiatkowska, B. Rzemieniu, *Hospitacja diagnozująca*, „Życie Szkoły” 7/2005.

B. Soboń – Ostrowska, *Zielona matematyka*.

J. Stec, *Zagadki dla najmłodszych*.

6. Scenariusz zajęć

Scenariusz zajęć lekcyjnych

Autor:

Data przygotowania:

Data przeprowadzenia lekcji:

Plan ogólny:

1. Temat zajęć:
2. Czas trwania zajęć:
3. Adresaci:
4. Cele:

Plan szczegółowy:

1. Temat zajęć:
 - pojęcia kluczowe
 - zakres wiadomości, jakie mają zostać przekazane w czasie zajęć
2. Adresaci:
 - Rodzaj placówki
 - Klasa/grupa
 - Charakterystyka dzieci

3. Cele:

- Cele ogólne
- Cele szczegółowe

4. Metody dydaktyczne stosowane w czasie lekcji

5. Formy organizacyjne

6. Pomoce dydaktyczne/ środki dydaktyczne

7. Sposoby sprawdzenia nabytych umiejętności

8. Przebieg zajęć (w opisie poszczególnych czynności proszę

uwzględnić realizowane treści):

- Czynności przygotowawcze
- Czynności właściwe
- Czynności końcowe

W czasie przygotowania opisu proszę wykorzystać następującą tabelkę:

	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia
Czynności przygotowawcze		
Czynności właściwe		
Czynności końcowe		

7. Zaświadczenie o zatrudnieniu

..... dnia.....

.....
miejsowość

Zaświadczenie o zatrudnieniu

Zaświadcza się, że Pani/Pan.....

PESEL:.....

zamieszkała(y).....

Jest zatrudniona(y)/był(a) zatrudnion(a)

W.....

.....

nazwa i adres placówki

W wymiarze czasu pracy:

na stanowisku:

Stosunek pracy zawarto dnia: na czas :

Zaświadczenie wydaje się dla Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego, Wydział Zamiejscowy w Krakowie w celu uznania pracy zawodowej studenta jako obowiązkowej praktyki pedagogicznej.

.....
pieczęć placówki oświatowej

.....
podpis i pieczęć pracodawcy

8. Arkusz czynności studenta

Arkusz jest narzędziem dokumentującym realizację czynności, związanych z przygotowaniem się do prowadzenia samodzielnych zajęć w przedszkolu/szkole. Student/ka może odnotowywać przygotowywanie pomocy dydaktycznych, rozmowy z Opiekunem praktyki, obserwowane lekcje, współpracę z pedagogiem, reedukatorem, logopedą i in.

Lp.	Czynności realizowane w trakcie praktyk	Ilość godzin przeznaczonych na czynność	Data	Podpis Opiekuna
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

Własne spostrzeżenia/refleksje dotyczące czynności.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Wykaz zajęć samodzielnych realizowanych przez studenta

Zajęcia samodzielne są prowadzone indywidualnie przez studenta/kę lub przez zespół koleżeński 2-3 osobowy.

Miejsce praktyki:

Lp.	Temat lekcji samodzielnie prowadzonej	Klasa	Data	Podpis Opiekuna
1.				
2.				

3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				
23.				
24.				
25.				
26.				
27.				
28.				
29.				
30.				

CZĘŚĆ IV

SYTUACJE TRUDNE

Sytuacje trudne w przedszkolu i szkole – jak sobie radzić?

I. Adaptacja dziecka 3-letniego do przedszkola

- czyli jak ułatwić dziecku start w przedszkolu – rady dla rodziców.

1. Staraj się jak najwięcej mówić o przedszkolu. Musisz mówić, że będzie się mogło tam bawić z kolegami, rysować kredkami i lepić z plasteliny i że będą tam duże sale i zabawki. Jeśli będzie ci zadawało pytania, nie pozostaw żadnego z nich bez odpowiedzi.
2. Dziecko musi wiedzieć, jak wygląda jego przedszkole. Wybierz się tam na spacer, możesz być pewna, że przedszkolne sale z zabawkami i dziecięcymi dekoracjami spodobać się dziecku.
3. Wybierzcie się razem z dzieckiem na zakupy – pozwól, żeby wybrało kaptcie lub worek do przedszkola.
4. Jeśli dziecko miało mało kontaktów z rówieśnikami nadrabiaj to teraz – zaproś do siebie znajomych z dziećmi, lub wybierzcie się na plac zabaw. Postaraj się, żeby dzieci bawiły się bez twojego udziału.
5. Sprawdź, czy twoje dziecko potrafi samodzielnie wykonywać proste czynności – zakładać czapkę, sweter, wkładać kaptcie, jeść łyżką i widelcem. Jeśli ma problemy, poćwiczcie razem. Chwal je za każdy nawet najmniejszy sukces.
6. Jeśli dziecko nigdy nie rozstawało się z domem, zostaw je na godzinę lub dwie u dziadków lub znajomych. To bardzo ważne, gdyż w przeciwnym razie przedszkole będzie mu się kojarzyło z pierwszym rozstaniem.
7. Nie zamartwiaj się, że dziecko idzie do przedszkola, nie bój się, że nie da sobie rady. Ono od razu wyczuje twoje nastroje i będzie negatywnie nastawione do tego nowego etapu w swoim życiu.

RADY NA PIERWSZE WRZEŚNIOWE DNI

- Nie przeciągaj pożegnania w szatni, pomóż się dziecku rozebrać, pocałuj je na do widzenia i wyjdź.
- Nie zabieraj dziecka do domu, kiedy płacze przy rozstaniu, będzie wiedziało, że łzami może wszystko wymusić.
- Nie obiecuj: „jeśli pójdziesz do przedszkola dostaniesz lalkę (samochód)”, kiedy będziesz odbierała je z przedszkola możesz dać mu jakiś mały prezent, ale nie może to być forma przekupywania.
- Kontroluj się, co mówisz, zamiast: „Już możesz wracać do domu”, powiedz: „Teraz idziemy do domu”. To niby niewielka różnica, ale pierwsze zdanie sugeruje sytuację przymusową, drugie – nie.
- Nie zmuszaj, aby dziecko po przyjeździe do domu zaraz opowiadało, co wydarzyło się w przedszkolu. To powoduje niepotrzebny stres.
- Jeśli dziecko przy pożegnaniu płacze, postaraj się, żeby przez kilka dni odprowadzał je do przedszkola ojciec. Rozstanie z tatą jest często mniej bolesne.
- Czas pobytu małych dzieci 3-4-latków w przedszkolu w miarę możliwości nie powinien być zbyt długi (najlepiej 4-5 godzin). Przedszkole jest natomiast dobrym środowiskiem kształtującym niezbędne zachowania społeczne dla 5-6-latków, nawet jeśli mama jest w domu i mogłaby zająć się dzieckiem.
- Ubranie dziecka musi być wygodne i nie może sprawiać kłopotów. Pozostaw w szafeczce dodatkowe rzeczy do ubrania, uprzedź je, że gdy pobrudzi lub zmoczy ubranie, może przebrać się w czyste. Odbierając z przedszkola nie wypytuj, dlaczego założyło inne rzeczy. Jeśli samo ci o tym opowie, wysłuchaj cierpliwie, staraj się nie narzekać i nie dziwić.
- Pozwól zabrać do przedszkola ulubioną zabawkę – przytulankę, poprzez kontakt z czymś bliskim przypominającym dom stwarza się dziecku poczucie bezpieczeństwa
- W rozmowach o przedszkolu podkreślaj jego dobre strony, ale nie odbieraj dziecku prawa do własnej oceny życia przedszkolnego. Dobrze jest pozwolić dziecku się wyżyć i podtrzymać go na duchu. Warto rozpoznać sytuacje trudne, przedyskutować postępowanie. Dziecko powinno wiedzieć, że może w takich chwilach zaufać swojej Pani tak samo jak mamie.

- Warto nawiązać dobry kontakt i stałą współpracę z nauczycielkami danej grupy. Warto dowiadywać się o różne sprawy dotyczące pobytu dziecka w przedszkolu, jak radzi sobie podczas zabaw i zajęć, czy ma jakieś problemy i nad czym dobrze byłoby popracować w domu.

CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE ADAPTACJĘ:

- brak zaufania do placówki, podejrzliwość wobec personelu,
- niepokój, lęk, poczucie zagrożenia,
- brak jasnych reguł, zmienność w ich przestrzeganiu,
- brak doświadczeń społecznych w kontaktach z innymi dorosłymi i dziećmi,
- nadopiekuńczość, wyręczanie dziecka w czynnościach związanych z samoobsługą,
- straszenie dziecka przedszkolem, ciociami, itp.,
- pośpiech, zdenerwowanie, spóźnianie – brak czasu dla dziecka, zabieganie,
- brak zrozumienia dla trudnych zachowań dziecka, obrażanie się na dziecko, odrzucenie,
- zmiana rytmu i trybu życia dziecka.

Dla dobrej adaptacji dziecka w nowym środowisku, jakim jest przedszkole trzylatek powinien mieć opanowane następujące czynności:

- samodzielne jedzenie łyżką,
- mycie rąk,
- czynności higieniczne przy załatwianiu potrzeb fizjologicznych,
- zdejmowanie i ubieranie podstawowych części garderoby (np. nakładanie kapci),
- rozpoznawanie swoich rzeczy wśród innych,
- wycieranie nosa,
- w miarę rytmiczne chodzenie po schodach przy poręczy,
- znajomość swojego imienia i nazwiska.

PAMIĘTAJ!

Opinie i uwagi nauczycieli, zwłaszcza te trudne przez rodziców do zaakceptowania, nie są wynikiem negatywnego stosunku do dziecka, ale wynikają z troski o dziecko, na które rodzice patrzą zawsze przez różowe okulary. Należy pamiętać, że przedszkole jest partnerem rodziców. Wiedza i umiejętności zdobyte w przedszkolu powinny być utrwalane i pogłębiane

w domu. Dla dobrej adaptacji potrzebne jest systematyczne zaangażowanie ze strony rodziców w życie przedszkola.

2. Uczeń z nadpobudliwością psychoruchową – podręczny podręcznik pomocy dla nauczyciela

Ucznia, u którego stwierdzono nadpobudliwość psychoruchową posadź w pierwszej ławce, najlepiej w środkowym rzędzie, z dala od okna i drzwi, w towarzystwie spokojnego i odpowiedzialnego ucznia. Przed rozpoczęciem lekcji spokojnie poproś go o uporządkowanie swojego miejsca pracy. Powinien schować wszystkie zbędne przedmioty, a na ławce powinien pozostać jedynie podręcznik, zeszyt i długopis. W razie potrzeby postaw jego teczkę z dala od jego ławki. Nadpobudliwy uczeń nie bierze do siebie poleceń wydanych do całej klasy np. „weźcie do ręki linijkę”, dlatego często zwraca się do niego bezpośrednio, najlepiej po imieniu (oczywiście nie na tyle często, aby wzbudzić zazdrość innych uczniów wiadomo przecież, że uwaga nauczyciela jest bardzo atrakcyjna dla dzieci).

Sprawdź podczas lekcji, czy nadpobudliwy uczeń Cię słucha. Możesz się umówić z nim, że dotkniesz jego ramienia i będzie to wasz tajny sygnał, oznaczający: „uwaga, to ważne”, „obudź się”.

Wydawaj uczniowi proste polecenia, pamiętaj, żeby je powtórzyć. W razie skomplikowanych poleceń, idealnym rozwiązaniem byłoby podejść i pokazać, jak można podzielić wykonanie pracy na etapy. Zawsze trzeba sprawdzić, jak uczeń radzi sobie z kolejnymi etapami zadania.

Wpisz w koszty swojej pracy, że nadpobudliwemu uczniowi trzeba będzie wiele razy przypominać, że ma wrócić do pracy.

Pamiętaj, nadpobudliwy uczeń pisze wolno i niezgrabnie, często nie zdąża przepisać wszystkiego z tablicy. Warto ograniczyć ilość zapisywanych przez niego informacji. Zawsze jednak wymagaj, by swoje zadanie wykonał do końca.

Dopilnuj aby uczeń wychodził z klasy z zapisaną pracą domową, tylko wtedy możesz wymagać jej odrobienia. Jeżeli nic nie było zadane, zanotuj to w zeszycie. Prace domową, zadawaj w trakcie lekcji a nie po dzwonku, bo wtedy nadpobudliwy uczeń już się nie koncentruje.

Podczas sprawdzianu przypomnij mu, aby przeczytał dwukrotnie polecenie, zrobił najpierw to, czego jest pewien. Jeżeli sprawdzian jest długi podziel go na krótsze partie, a pomiędzy wprowadź odrobinę wytchnienia. Uczeń nadpobudliwy może pracować efektywnie kilka minut, potrzebu-

je częstych, krótkich przerw. Pamiętaj, że sprawdzając swoją pracę uczeń z ADHD może znaleźć wiele błędów wynikających nie z braku wiedzy, ale z objawów zespołu nadpobudliwości psychoruchowej.

Ustal jasne wymagania, co do pracy i zachowania na lekcji. Często przypominaj te zasady. Nadpobudliwy uczeń ma trudności z ich uruchomieniem, dlatego często potrzebuje, aby je mu przypominać metodą „zdarłej płyty”.

Bądź konsekwentny, dopilnuj tego, co powiedziałaś. Inaczej prowokujesz Twojego nadpobudliwego ucznia, żeby sprawdził, czy tym razem będziesz pamiętać.

Zauważ starania nadpobudliwego ucznia i pochwal, go za to, co poszło lepiej niż zwykle.

Konferencja *Nadpobudliwe Dziecko wyzwaniem dla oświaty i medycyny*, Warszawa, 24-26 października 2003 roku.

3. Choroby przewlekłe

Są jednym z najczęściej występujących problemów zdrowotnych u dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym. Posiadanie przez nauczyciela podstawowej wiedzy o chorobach przewlekłych, wpłynie pozytywnie nie tylko na stan zdrowia dziecka, ale i jego poziom samooceny, sytuację w grupie rówieśniczej i efektywność procesu dydaktyczno-wychowawczego.

Co przedszkole/szkoła powinno wiedzieć o dziecku przewlekłe chorąm:

- krótka historia choroby
- główne problemy dziecka i konieczne środki ostrożności
- specjalne potrzeby edukacyjne dziecka
- procedury medyczne wymagające wykonania w trakcie pobytu w placówce
- specjalne potrzeby dietetyczne
- specjalne potrzeby związane z transportem
- plan postępowania i procedury wymagane w nagłych sytuacjach
- osoby i instytucje, z którymi trzeba się skontaktować
- podział zadań i zakresu odpowiedzialności

Dziecko z astmą

Astma oskrzelowa jest najczęstszą przewlekłą chorobą układu oddechowego u dzieci. Istotą astmy jest przewlekły proces zapalny, toczący się w drogach oddechowych, który prowadzi do zwiększonej skłonności do reagowania skurczem na różne bodźce i pojawienia się objawów choroby.

Nakazy

1. Częste wietrzenie sal lekcyjnych.
2. Dziecko, które ma objawy po wysiłku, powinno przed lekcją wychowania fizycznego przyjąć dodatkowy lek.
3. Ćwiczenia fizyczne należy zaczynać od rozgrzewki.
4. W przypadku wystąpienia u dziecka objawów duszności należy przerwać wykonywanie wysiłku i pozwolić dziecku zażyć środek rozkurczowy.

Zakazy

1. Chorzy uczniowie nie powinni uczestniczyć w pracach porządkowych.
2. W okresie pylenia roślin dzieci z pyłkowicą nie mogą ćwiczyć na wolnym powietrzu oraz nie powinny uczestniczyć w planowanych wycieczkach poza miasto.
3. Astma oskrzelowa wyklucza biegi na długich dystansach, wymagających długotrwałego, ciągłego wysiłku.
4. W klasach, gdzie odbywają się lekcje nie powinno być zwierząt futerkowych.

Ograniczenia

1. Uczeń z astmą może okresowo wymagać ograniczenia aktywności fizycznej i dostosowania ćwiczeń do stanu zdrowia.
2. Dziecko uczulone na pokarmy powinno mieć adnotacje od rodziców, co może jeść w sytuacjach, które mogą wywołać pojawienie się objawów uczulenia.

Obszary dozwolone i wskazane dla dziecka

1. Dzieci chore na astmę powinny uczestniczyć w zajęciach z wychowania fizycznego. Wsportowane dziecko lepiej znosi okresy zaostrzeń choroby.
2. Uczeń z astmą nie powinien być trwale eliminowany z zajęć z wychowania fizycznego.

3. Dzieci z astmą mogą uprawiać biegi krótkie, a także gry zespołowe.
4. Dzieci z astmą mogą uprawiać gimnastykę i pływanie.
5. Dzieci z astmą mogą uprawiać większość sportów zimowych.

Bardzo ważny jest dobry kontakt szkoły z rodzicami, po to, aby wspólnie zapewnić dziecku bezpieczne warunki nauki i pobytu w szkole. Pozwoli to zmniejszyć nadopiekuńczość rodziców a dziecku rozwijać samodzielność i zaufanie do własnych możliwości i umiejętności.

Tylko współdziałanie szkoły z rodzicami i lekarzem prowadzącym pomoże prawidłowo funkcjonować dziecku z astmą oskrzelową w środowisku, gdzie spędza wiele godzin w ciągu dnia.

Dziecko z cukrzycą

Cukrzyca to grupa chorób metabolicznych charakteryzujących się hiper- glikemią (wysoki poziom glukozy we krwi) lub hipoglikemią (znacznie obniżony poziom cukru we krwi). Obecnie w Polsce wśród dzieci i młodzieży dominuje cukrzyca typu 1 – ten typ cukrzycy ma podłoże genetyczne i autoimmunologiczne. Cukrzyca nie jest chorobą zakaźną, nie można się nią zarazić przez kontakt z osobą chorą.

Objawy hipoglikemii – niedocukrzenia:

1. Bładość skóry, nadmierna potliwość, drżenie rąk.
2. Ból głowy, ból brzucha.
3. Szybkie bicie serca.
4. Uczucie silnego głodu/wstręt do jedzenia.
5. Osłabienie, zmęczenie.
6. Problemy z koncentracją, zapamiętywaniem.
7. Chwiejność emocjonalna, nietypowe zachowanie dziecka.
8. Napady agresji lub wesołkowatości.
9. Ziewanie/senność.
10. Zaburzenia mowy, widzenia i równowagi.
11. Zmiana charakteru pisma.
12. Uczeń nielogicznie odpowiada na zadawane pytania.
13. Kontakt ucznia z otoczeniem jest utrudniony lub traci przytomność.
14. Drgawki.

Postępowanie przy hipoglikemii lekkiej – dziecko jest przytomne, w pełnym kontakcie, współpracuje z nami, spełnia polecenia:

1. Sprawdzić poziom glukozy we krwi potwierdzając niedocukrzenie.
2. Podać węglowodany proste (sok owocowy, coca-cola, cukier spożywczy rozpuszczony w wodzie lub herbacie, glukoza w tabletkach, płynny miód).

Nie wolno

1. Zastępować węglowodanów prostych słodyczami zawierającymi tłuszcze, jak np. czekolada, ponieważ utrudniają one wchłanianie glukozy z przewodu pokarmowego).
2. Ponownie oznaczyć glikemię po 10-15 minutach.
3. Zawsze należy dążyć do ustalenia przyczyny niedocukrzenia.

Postępowanie przy hipoglikemii średnio – ciężkiej – dziecko ma częściowe zaburzenia świadomości, pozostaje w ograniczonym kontakcie z nami, potrzebuje bezwzględnej pomocy osoby drugiej:

1. Oznaczyć glikemię i potwierdzić niedocukrzenie.
2. Jeżeli dziecko może połykać podać do picia płyn o dużym stężeniu cukru (np. 3-5 kostek cukru rozpuszczonych w 1 szklanki wody, coli, soku).
3. Jeżeli dziecko nie może połykać postępujemy tak jak w przypadku glikemii ciężkiej.

Postępowanie przy hipoglikemii ciężkiej – dziecko jest nieprzytomne, nie ma z nim żadnego kontaktu, nie reaguje na żadne bodźce, może mieć drgawki. Dziecku, które jest nieprzytomne NIE WOLNO podawać niczego do picia ani do jedzenia do ust!!!

1. Układamy dziecko na boku.
2. Wstrzykujemy domięśniowo glukagon, jest to zastrzyk ratujący życie.
3. Wzywamy pogotowie ratunkowe.
4. Kontaktujemy się z rodzicami dziecka.
5. Dopiero gdy dziecko odzyska przytomność (po podaniu glukagonu powinno odzyskać przytomność po kilkunastu minutach) i jeżeli dziecko będzie w dobrym kontakcie można mu podać węglowodany doustnie (sok, cola, tabl. glukozy).

U dzieci leczonych pompą:

1. Zatrzymaj pompę.
2. Potwierdź hipoglikemię.
3. Jeżeli dziecko jest przytomne podaj węglowodany proste.
4. Odczekaj 10-15 minut i zbadaj ponownie poziom glukozy we krwi, jeżeli nie ma poprawy podaj ponownie cukry proste.
5. Jeżeli objawy ustąpią i kontrolny pomiar glikemii wskazuje podnoszenie się stężenia glukozy, włącz pompę i podaj kanapkę lub inne węglowodany złożone.
6. Jeżeli dziecko jest nieprzytomne lub ma drgawki połów je w pozycji bezpiecznej, podaj domięśniowo zastrzyk z glukagonu i wezwij karetkę pogotowia.

Po epizodzie hipoglikemii nie zostawiaj dziecka samego! Dziecko nie może podejmować wysiłku fizycznego dopóki wszystkie objawy hipoglikemii nie ustąpią!

Objawy hiperglikemii – podwyższony poziom cukru we krwi

1. Wzmoczone pragnienie, potrzeba częstego oddawania moczu.
2. Rozdrażnienie, zaburzenia koncentracji.
3. Złe samopoczucie, osłabienie, przygnębienie, apatia.

Jeżeli do ww. objawów dołączają:

- ból głowy, ból brzucha,
- nudności i wymioty,
- ciężki oddech,

może to świadczyć o rozwoju kwasicy cukrzycowej.

Należy wtedy bezzwłocznie:

1. Z badać poziom glukozy.
2. Skontaktować się z rodzicami lub wezwać pogotowie.

Postępowanie przy hiperglikemii

1. Podajemy insulinę (tzw. dawka korekcyjna),
2. Uzupełniamy płyny (dziecko powinno dużo pić, przeciętnie 1litr w okresie 1,5-2 godz., najlepszym płynem jest niegazowana woda mineralna),
3. Samokontrola (badanie moczu na obecność cukromoczu i ketonurii, po około 1 godz. należy dokonać kontrolnego pomiaru glikemii),
4. W razie stwierdzenia hiperglikemii dziecko nie powinno jeść, dopóki poziom glikemii nie obniży się.

Niezbędnik szkolny, czyli co uczeń z cukrzycą zawsze powinien mieć ze sobą w szkole:

1. Pen – „wstrzykiwacz” z insuliną.
2. Pompę insulinową, jeżeli jest leczone przy pomocy pompy.
3. Nakłuwacz z zestawem igieł.
4. Glukometr z zestawem pasków oraz gazików.
5. Plastikowy pojemnik na zużyte igły i paski.
6. Drugie śniadanie lub dodatkowe posiłki przeliczone na wymienniki np. przeznaczone na „zabezpieczenie” zajęć wf w danym dniu.
7. Dodatkowe produkty – soczek owocowy, tabletki z glukozą w razie pojawienia się objawów hipoglikemii.
8. Telefon do rodziców.
9. Informację w postaci kartki lub bransoletki na rękę, która informuje, że dziecko choruje na cukrzycę.
10. Glukagon (zestaw w pomarańczowym pudełku).

Szkolny kodeks praw dziecka z cukrzycą – każdemu dziecku z cukrzycą typu 1 należy zapewnić w szkole:

1. Możliwość zmierzenia poziomu glukozy na glukometrze w dowolnym momencie – także w trakcie trwania lekcji.
2. Możliwość podania insuliny.
3. Możliwość zmiany zestawu infuzyjnego w przypadku leczenia osobista pompą insulinową w odpowiednich warunkach zapewniających bezpieczeństwo i dyskrecję.
4. Właściwe leczenie niedocukrzenia zgodnie ze schematem ustalonym z pielęgniarką szkolną i rodzicami dziecka.
5. Możliwość spożycia posiłków o określonej godzinie, a jeśli istnieje taka potrzeba, nawet w trakcie trwania lekcji.
6. Możliwość zaspokojenia pragnienia oraz możliwość korzystania z toalety, także w czasie trwania zajęć lekcyjnych.
7. Możliwość uczestniczenia w pełnym zakresie w zajęciach wychowania fizycznego oraz różnych zajęciach pozaszkolnych, np. wycieczkach turystycznych, zielonych szkołach.

Dziecko z padaczką

Padaczką określamy skłonność do występowania nawracających, nie prowokowanych napadów. Napadem padaczkowym potocznie nazywamy napadowo występujące zaburzenia w funkcjonowaniu mózgu objawiające się widocznymi zaburzeniami, zwykle ruchowymi. Niekiedy jedynym widocznym objawem napadu są kilkusekundowe zaburzenia świadomości. Napady padaczkowe dzieli się na napady pierwotne uogólnione oraz napady częściowe (zlokalizowane).

W razie wystąpienia napadu należy:

1. Przede wszystkim zachować spokój.
2. Ułożyć chorego w bezpiecznym miejscu w pozycji bezpiecznej, na boku.
3. Zabezpieczyć chorego przed możliwością urazu w czasie napadu – zdjąć okulary, podłożyć coś miękkiego pod głowę.
4. Asekurować w czasie napadu i pozostać z chorym do odzyskania pełnej świadomości.

Nie wolno

1. Podnosić pacjenta.
2. Krępować jego ruchów.
3. Wkładać czegokolwiek między zęby lub do ust.

Pomoc lekarska jest potrzebna, jeżeli był to pierwszy napad w życiu lub napad trwał dłużej niż 10 minut albo jeśli po napadzie wystąpiła długo trwająca gorączka, sugerująca zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych.

CZĘŚĆ V

GDZIE SZUKAĆ POMOCY? INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne w Krakowie i powiecie krakowskim:

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna nr 1 w Krakowie
ul. Chmielowskiego 1, 31-067 Kraków, telefon: (12) 4305052

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 2 w Krakowie
ul. Siewna 23D, 31-231 Kraków, telefon: (12) 4156968

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 3 w Krakowie
ul. Konfederacka 18, 30-306 Kraków, telefon: (12) 2661950

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 4 w Krakowie
ul. Szkolne 27, 31-977 Kraków, telefon: (12) 6441885

Poradnie i ośrodki specjalistyczne:

Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Powiatu Krakowskiego
ul. Zakątek 2, 30-076 Kraków, telefon/fax: (12) 4222712, (12) 4224805

Poradnia Psychologiczno Pedagogiczna Dla Dzieci Dyslektycznych
ul. św. Gertrudy 2, 31-046 Kraków, telefon: (12) 4224383

Samorządowy Ośrodek Psychologiczno-Pedagogiczny
ul. Spółdzielców 5, 30-682 Kraków, (budynek Gimnazjum Nr 31),
telefon: (12) 632 87 73 e-mail: sopp.krakow@interia.pl,
strona internetowa: www.poradniakrakow.pl

Cel działalności Ośrodka to wszechstronne wspomaganie rozwoju i wczesna profilaktyka dzieci w wieku przedszkolnym w Krakowie.

Ośrodek posiada pięć oddziałów:

* Oddział I SOPP, ul. Młaskotów 2 A (Przedszkole Nr 9), tel. do oddziału (12) 427 28 25

* Oddział III SOPP, os. Dywizjonu 303 (Przedszkole Nr 182),
tel. do oddziału (12) 647 94 55

* Oddział IV SOPP, ul. Zwycięstwa 22 (Przedszkole Nr 124),
tel. do oddziału (12) 413 26 60

* Oddział V SOPP, ul. Bujaka 17 (Przedszkole Nr 6),
tel. do oddziału 510 295 321 (filia Przedszkola Nr 6)

Ośrodek Wczesnej Pomocy Psychologicznej

ul. Półkole 11, 31-559 Kraków, telefon: (12) 4121566

Poradnia Psychologiczna Polskiego Towarzystwa Dysleksji

ul. Mogilska 80, 31-546 Kraków, telefon: (12) 6178200

Maltański Ośrodek Wczesnej Interwencji

Aleja Kasztanowa 4A, 30-001 Kraków, telefon: (12) 424 14 40

Krakowski Ośrodek Rehabilitacji Wieków Rozwojowego

ul. Prochowa 12, 31-532 Kraków, telefon: (12) 4216862, fax: (12) 4215020
e-mail: korwr@prochowa.pnet.pl, www.prochowa.pnet.pl

Specjalistyczna Poradnia Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu

ul. Lenartowicza 14, 31-138 Kraków, tel/fax: (012) 633 83 98
e-mail: poradnia.krakow@pzg.krakow.pl www: www.poradnia-pzg-krakow.pl

Specjalistyczna Poradnia Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu w Tarnowie

ul. Brodzińskiego 16, tel/fax: (14) 622 41 53

Specjalistyczna Poradnia Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu w Nowym Sączu

ul. Żółkiewskiego 16, tel/fax: (18) 440 73 11

Wykaz poradni psychologiczno-pedagogicznych, które uzyskały uprawnienia Małopolskiego Kuratora Oświaty do wydawania orzeczeń oraz opinii dla dzieci i młodzieży niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących oraz z autyzmem:

Ośrodek Wczesnej Pomocy Psychologicznej w Krakowie

Kraków, ul. Półkole 11, tel. (12) 412 15 66 – dla Miasta Krakowa oraz powiatów proszowickiego, miechowskiego, olkuskiego, suskiego

Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna Powiatu Krakowskiego Kraków

ul. Zakątek 2, tel. (12) 422 27 12 – dla powiatu krakowskiego z wyjątkiem Miasta i Gminy Skawina oraz Gminy Mogilany

Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Skawinie

Skawina, ul. Żwirki i Wigury 13, tel. (12) 276 38 40 – dla Miasta i Gminy Skawina i Gminy Mogilany oraz powiatu myślenickiego

Powiatowa Psychologiczno-Pedagogiczna w Wieliczce

Wieliczka, ul. J. Słowackiego 49, tel. (12) 294 92 50- dla powiatu wielickiego

Poradnia Psychologiczno-Pedagogicznej w Bochni

Bochnia, ul. H. Dąbrowskiego 1 B, tel. (14) 612-36-91 dla powiatu bocheńskiego

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Brzesku

Brzesko, ul. Piastowska 2, tel. (14) 663 01 81 dla powiatu brzeskiego

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowie

Tarnów, ul. Nadbrzeźna Dolna 7, tel. (14) 655 99 96 dla Miasta Tarnowa oraz powiatu dąbrowskiego

Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tarnowie

Tarnów, ul. Krzyska 17A, tel. (14) 627 27 07 dla powiatu tarnowskiego

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Chrzanowie

Chrzanów, ul. Focha 3, tel. (32) 624 12 70 dla powiatu chrzanowskiego

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Oświęcimiu

Oświęcim, ul. Bema 4, tel. (33) 843 11 62 dla Miasta i Gminy Oświęcim i powiatu oświęcimskiego

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Wadowicach

Wadowice, ul. E.K. Wojtyłów 16, tel. (033) 873 10 50 dla Miasta i Gminy Wadowice oraz powiatu wadowickiego z wyjątkiem Miasta i Gminy Andrychów i Gminy Wieprz

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Andrychowie

Andrychów, ul. Metalowców 10, tel. (33) 875 44 02 dla Miasta i Gminy Andrychów i Gminy Wieprz

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowym Sączu

Nowy Sącz, ul. Broniewskiego 5, tel. (18) 443 86 22 dla Miasta Nowego Sącza oraz powiatów nowosądeckiego, gorlickiego, limanowskiego, nowotarskiego i tatrzańskiego

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie i Ośrodki Pomocy w Krakowie i powiecie krakowskim

PCPR, Al. Słowackiego 20, 30-037 Kraków, (12) 634-42-66 wew.564, pcpr@powiat.krakow.pl

GOPS, 2 32-070 Czernichów, (12) 270-21-57, gops@czernichow.pl

GOPS, 57 32-125 Wawrzeńczyce, (12) 287-40-03, gops_igwa@wp.pl

GOPS, 32-095 Iwanowice, (12) 388-41-22, gopsiwan@rom.pl

GOPS 372b, 32-048 Jerzmanowice, (12) 389-50-71, gops_jerzmanowice@poczta.onet.pl

GOPS 97, 32-010 Luborzyca, (12) 387-11-10, opskoc@poczta.onet.pl

MOPS, ul. Józefińska 14, 30-529 Kraków, (12) 656-47-19, do@mops.krakow.pl

Filia nr 1, ul. Rzeźnicza 2, 31-540 Kraków, (12) 430-45-46, f1@mops.krakow.pl

Filia nr 2, ul. Radzikowskiego 37, 31-305 Kraków, (12) 636-77-98, f2@mops.krakow.pl

Filia nr 3, ul. Powst. Wielkop. 3, 30-553 Kraków, (12) 257 00 07, f3@mops.krakow.pl

Filia nr 4, os. Szkolne 34, 31-978 Kraków, (12) 425-75-64, f4@mops.krakow.pl

Filia nr 5, ul. Praska 52, 30-322 Kraków, (12) 269-05-54, f5@mops.krakow.pl

Filia nr 6, ul. Dietla 64, 31-050 Kraków, (12) 421-61-44, f6@mops.krakow.pl

Filia nr 7, al. Słowackiego 46, 30-018 Kraków, (12) 632-66-20, f7@mops.krakow.pl

Filia nr 8, ul. Jerzmanowskiego 37, 30-836 Kraków, (12) 659-12-68, f8@mops.krakow.pl

Filia nr 9, os. Teatralne 24, 31-946 Kraków, (12) 644-76-09, f9@mops.krakow.pl

GOPS, ul. Kościuszki 43, 32-065 Krzeszowice, (12) 258-30-80, kr-gops@wp.pl

GOPS, 230 32-060 Liszki, (12) 280-05-95, gopsliszki@poczta.onet.pl

GOPS, Plac Piłsudskiego 1, 32-091 Michałowice, (12) 388-87-70,
gops@michalowice.malopolska.pl

GOPS, Rynek 26, 32-031 Mogilany, (12) 270-10-25, gops.mogilany@pro.onet.pl

MGOPS, ul. Szkolna 4, 32-043 Skała, (12) 389-14-37, mgopswska@wp.pl

MGOPS, ul. Żwirki i Wigury 13, 32-050 Skawina, (12) 276-21-37, mgops@skawina.net

GOPS, ul. Kościuszki 64, 32-090 Słomniki, (12) 388-12-72, ops.slomniki@pro.onet.pl

GOPS 80, 32-045 Sułoszowa, (12) 389-60-28, gops_suloszowa@poczta.onet.pl

GOPS, ul. Krakowska 2, 32-040 Świątniki Górne, (12) 270-42-26,
gops_swiatnikig@poczta.onet.pl

GOPS, Szyce 65, 32-085 Szyce, (12) 419-11-01, gops@wielka-wies.pl

GOPS, ul. Kolejowa 30, 32-080 Zabierzów, (12) 285-14-13, gops@zabierzow.org.pl

GOPS, ul. Krak. Przedm. 116, 32-087 Zielonki, (12) 285-01-64, zielonki_gops@man.pl

Bibliografia:

1. *Dziecko z cukrzycą w szkole i przedszkolu. Informacje dla pedagogów i opiekunów*, red. D. Witkowski, J. Pietrusińska, A. Szewczyk, R. Wójcik, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2009.
2. S. Józwiak, *Dziecko z padaczką w szkole i przedszkolu. Informacje dla pedagogów i opiekunów*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2009.
3. M. Kulus, *Dziecko z astmą w szkole i przedszkolu. Informacje dla pedagogów i opiekunów*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2009.
4. *Mapa pomocy rodzinie. Poradnik dla rodziców z dziećmi*, Wydawnictwo ROPS, Kraków 2008.
5. <http://www.przedszkole.lpt.pl/>
6. <http://www.spzeglce.neostrada.pl/> [dostęp dnia 24.10.2011 r.]

Autorki scenariuszy:

- mgr Małgorzata Taboła, Samorządowe Przedszkole nr 78 Leśne Skrzaty w Krakowie
- mgr Anna Wiejak, Szkoła Podstawowa nr 51 im. Jana Pawła II w Lublinie, www.awans.net
- mgr Wioletta Głowacka, Szkoła Podstawowa nr 6 w Koninie, www.awans.net